Влада — Радам!

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 11 ◆ Четвер, 17 січня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.



Ким лиш не була наша соціально розкута Жінка: космонавтом, депутатом, трактористом, солдатом...

Цей список можна продовжувати — але не без кінця, перелік раптом урветься і,— ось вона, вітає вас, Женя, жінка-бомж з вокзалу.

Фоторозповідь про один робочий день жінки без роботи і дому чекає на вас сьогодні на 9-й сторінці.



Фахівці Інституту соціології АН СРСР ще 1982 року, коли ухвалювали Продовольчу програму, спрогнозували сьогоднішню економічну кризу.

Читайте на 6 стор. статтю «Україна: 1922, 1933—1991!».



«Музичною подією року» майже одноголосно назвали женевські театральні критики недавні виступи Київської опери на сцені Гранд казино. Тепло сприйняли оперне мистецтво наших земляків і в Орлеані, Бордо, Тулузі і паризькому передмісті Сен-Жермен. Та все ж таки гіркий присмак від цих зарубіжних гастролей залишився у шевченківців. Чому так сталося!

Про це ви довідаєтесь з нотаток Василя Туркевича «Київські «зірки» на французькому небосхилі», надрукованих на 10 сторінці.

ПРИВІТАННЯ «ГОЛОСОВІ УКРАЇНИ»

Україна: п'ятдесятимільйонний народ у центрі Європи; протягом останніх сімдесяти років — «суверенна республіка», сорок п'ять років — член ООН. І водночас — неймовірне: світ не чув нашого голосу! Ми були для нього лише територією, безіменною частиною могутньої держави.

Ще трагічніше — голосу України (її історії, її прагнення бути вільною і мати майбутнє) не чула і сама Україна. Найчастіше (гучно й заглушливо, самовпевнено й погрозливо) лунав ворожий нам голос про «український буржуазний націоналізм» і нашу «споконвічну мрію» «возз'єднатися» з сусідами.

Демократична партія України радіє появі «Голосу України» і сподівається, що нова газета буде голосом нової, розбудженої до суверенного життя України; голосом народу, який має власну історію і власні інтереси; розмаїтим голосом громадянської самосвідомості суспільства, демократичного самоутвердження нації; голосом держави, до якого прислухатиметься світ.

Голова Національної Ради
Демократичної партії України
Юрій БАДЗЬО

Київ, 10 січня 1991 року

Інформаційний кур'єр: Телетайп. Телекс. Телефакс

ПРО свій намір твердо і послідовно додержувати зробленого ним вибору у внутрішній і зовнішній політиці заявив учора М. С. Горбачов під час зустрічі в Кремлі з радою директорів міжнародного фонду «За виживання і розвиток людства».

НА БРИФІНГУ у Вашингтоні офіційний представник держдепартаменту Маргарет Татуайлер заявила, що в США вітають призначення радянського посла у Сполучених Штатах Олександра Безсмертних на пост міністра закордонних справ СРСР.

ВЕРХОВНА Рада Латвії прийняла рішення про механізм державної політики цін і компенсації. Воно передбачає необхідність компенсації усім жителям республіки уже в січні. Доплати в обсязі до 66 карбованців у працюючих не оподатковуватимуться.

ЦЕНТР управління польотом повідомляє, що наземні служби стеження продовжують постійне спостереження за ходом польоту комплексу «Салют-7» — «Космос-1686». За розрахунками спеціалістів, цей комплекс припинить існування в першій половині лютого 1991 року.

Калинова гілка з України сто літ цвіте в Канаді як продовження нашого роду і народу. Українці своєю любов'ю і трудом оживили чужу землю, відстоявши себе по світах як нація і народ, а зір свій звертали до України, щоб не перервалася пуповина, яка єднає з рідною землею. (Сторінки 12—13).

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955. Тираж 165.650.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

УВАГА!
У зв'язку з технологією випуску газети другий «зошит» [9—16 стор.] вкладено між 4 і 5 сторінками.

ЦІНА СВОБОДИ

Спеціальний кореспондент «Голосу України» передає з столиці Литви

ВІЛЬНЮС. Прощання з жертвами «чорної неділі». Нескінченним потоком ідуть та йдуть люди до Палацу спорту — з квітами, свічками, національними прапорами. Віддаючи дань пам'яті загиблим, вільнюсці, як і вся Литва, ще і ще раз аналізують причини страшного лиха, що спіткало республіку.

Чия зла воля обірвала життя тих, хто лише тільки його почав? Чиї політичні амбіції закривавили брук біля телецентру, за чиїм божевільним сценарієм в труни поклали хлопців 62-го, 67-го, 69-го років народження та 24-річну Лорету Асанавічуйте? Запитання, запитання, запитання...

Після подій 13 січня «Саюдіс» у своїх закликах і зверненнях до населення називає Комітет національного порятунку «бандою червоних фашистів». Комітет, у свою чергу, для характеристики саюдистів використовує своє визначення — «чорносорочники». Протистояння продовжується. Тотальна нетерпимість, конфронтація, ненависть.

Виступаючи на сесії Верховної Ради Литви, Борис Олійник нагадав слова Достоєвського про те, що світова гармонія нічого не варта, якщо її здобуто за рахунок сльозинки бодай однієї дитини. Але нині для литовців воля жаданіша за гармонію. Їхньому прагненню стати незалежними, вільними людьми у вільній державі не в змозі протистояти, як показали події, навіть танки.

Те, що побачив і почув цими днями на майдані біля литовського парламенту, переконало — Литву ніяка сила вже не поставить на коліна. Народ усвідомив себе нацією і будь-що, жертвуючи заради свободи навіть власними життями, доб'ється незалежності. (Навряд чи дійдуть такого висновку мільйони телеглядачів, подивившись сюжети про Литву в програмі «Час». Програма грубо дезинформує, перекручуючи і підтасовуючи факти).

Вдень і вночі тисячі вільнюсців та представників делегацій з інших регіонів Литви чергують біля Верховної Ради, боячись нападу танків і десантних панцерників на парламент. Палають багаття, безкоштовно роздаються бутерброди, пиріжки, чай, кава. Люди співають, моляться, слухають трансляцію із залу засідання сесії.

Сам будинок Верховної Ради нагадує фортецю в облозі. Гігантські бетонні куби довкола і на прилеглих вулицях, глибокі рови, барикади з металевої арматури та мішки з піском на входах до парламенту. І плакати, плакати, плакати. «Радянська арміє, забирайся додому!», «Горбі! Скільки коштує свобода?», «Єльцин — так, Горбачов — ні!».

Сюди ж вільнюсці приносять і розривають паспорти громадян СРСР, військові квитки, грамоти за перемогу в соціалістичному змаганні, за успіхи в бойовій і політичній підготовці. На асфальті купи бойових і трудових орденів та медалей.

Молодий інвалід жбурляє на брук орден Червоної Зірки. Підходжу, знайомлюсь. Альгірдас Крокус. 28 років. Колишній воїн-інтернаціоналіст, втратив на афганській війні ногу. Був учасником подій біля телевежі 13 січня, все бачив на власні очі.

— Отаке беззаконня творили і ми в Афганістані. Система робила з нас професійних убивць, які ні про що не думають. Я прозрівав довго і збагнув нарешті, що народився і живу в жахливій країні. Нам, литовцям, щоб знову стати європейським народом, треба вийти з імперії. Заради цього готовий віддати життя. Вчора порвав тут паспорт і похвальні грамоти. Сьогодні повернув імперії орден, яким вона нагородила мене за втрачену в Афганістані ногу.

Альгірдас вручає мені Звернення литовської спілки ветеранів війни в Афганістані до солдатів і офіцерів Радянської Армії. Читаю: «Не беріть участі в кривавому спектаклі, сценарій якого написаний не вами. Чинячи збройне насилля проти свободолюбної нації, ви зміцнюєте Союз РСР і тюрму народів, а самі перетворюєтеся на добровільних в'язнів системи...».

Ще одне знайомство на майдані біля парламенту — в найгарячіший точці сьогоднішнього Вільнюса. Не звертаючи уваги на натовп, який весь час рухається, стоїть на колінах посеред площі молода вродлива жінка і молиться Богу. Чекаю кінця молитви, а потім цікавлюсь, що просила у Всевишнього.

— Волі для нашої Литви. Здається, нічого б не пошкодувала заради свободи: ні здоров'я, ні багатства, ні самого життя.

Жінка російською говорила без акценту, і я поцікавився, хто вона. Ольга Максимова, росіянка, народилася у Вільнюсі.

— Ніякої дискримінації з боку литовців не відчувала і не відчуваю, — каже вона.

На прощання Ольга теж дала мені папірець. Віддруковане Звернення Російського культурного центру: «Ми хочемо стати на коліна перед пам'яттю тих, чиєю кров'ю захлинувся фашистський заколот, пройти траурною колоною пліч-о-пліч з литовцями, українцями, білорусами, поляками, євреями, всіма жителями Литви...».

Кризову ситуацію створено в Литві штучно. Такий висновок зробив, розмовляючи з людьми, переглядаючи відеофільм про подію 13 січня (Борис Олійник по закінченню показу його мовив: «Треба втихомирити погони»), аналізуючи політичний демарш Комітету національного порятунку.

Хто ж той «талановитий» режисер кривавої драми? Відповідь у фактах.

Абсолютно доведено, що єдиною зброєю людей біля телевежі були пісні, молитви, прапори. Стало відомо також, що 15 солдат після 13 січня втекли з військової частини, не бажаючи більше брати участь у каральних операціях. Нарешті, ні Президент, ні міністр оборони не змогли дати хоча б якоїсь логічної версії того, що сталося.

Тбілісі, Баку, Вільнюс... Вже вкотре армія використовується як знаряддя придушення не бажаних центрові тенденцій, для насильницьких акцій проти мирного населення!

Заступник Ландсбергіса Мотека закликав притягнути до кримінальної відповідальності генерала Усхопчика (це прізвище стало в Литві символом зла), лідерів КПЛ і Комітету національного порятунку — прямих, на його думку, організаторів і винуватців трагедії.

На бетонних плитах, якими перегороджено вулицю Гедиміно, щоб не пройшли танки, хтось великими літерами написав: «Боже, дай нам свободу!».

Але свободу не дарує навіть Господь. Її виборюють, і, на жаль, дуже дорогою ціною.

Валентин ЛАБУНСЬКИЙ.
Вільнюс (телефоном).

У постійних комісіях Верховної Ради Української РСР

МОСКВА ГОТОВА ВІДДАТИ,

але ми не готові взяти, — така думка прозвучала на засіданні Комісії у закордонних справах в процесі обговорення проекту Закону УРСР «Про зовнішньоекономічну діяльність». Подібна заява базувалась на тому, що сьогодні в республіці немає структур, які в повному обсязі могли б здійснювати комплекс зовнішньоекономічних зв'язків. Разом з тим всі учасники засідання підкреслювали, що республіка повинна самостійно вирішувати всі питання в цьому плані. Союзному центру йтимуть валютні відрахування, необхідні для ведення зовнішньої діяльності, напрямки і обсяг якої будуть визначатись спільно всіма республіками.

Нагальність подібного закону викликана тим, що нині близько 5 тисяч підприємств і установ мають ділові контакти із зарубіжними фірмами. Кожний займається цією вельми важливою справою на власний розсуд. Тому в республіці відсутні дані про обсяги операцій, про кількість валютних надходжень. Навіть Комісія у закордонних справах Верховної Ради УРСР не має даних про експортно-імпортні операції. Жоден з учасників обговорення проекту Закону не зміг назвати цифри, які б характеризували прибуток і видатки республіки від зовнішньоекономічної діяльності. А якщо й називали їх, то розходження були надто великими.

Треба також зазначити, що на розгляд Комісії, а також численних запрошених спеціалістів було запропоновано два проекти Закону: від Ради Міністрів УРСР і від Комісії Верховної Ради УРСР. Перше читання альтернативних пропозицій показало, що принципових розходжень немає. Однак представники Ради Міністрів вважають за необхідне прийняти концептуальний, невеликий за обсягом Закон, який потім буде доповнений відповідним кодексом законів з урахуванням думки і позицій союзних установ. Комісія ж пропонує одразу затверджувати об'ємний законодавчий акт, який би сам по собі ніс регулюючі функції і міг би вступити в дію в найкоротший строк. В той же час цей загальний закон повинен доповнюватись необхідними правовими документами.

Врешті дійшли висновку, що спеціалісти Ради Міністрів і Комісія Верховної Ради повинні певний час попрацювати спільно і винести на друге обговорення якщо не єдиний, то бодай узгоджені законопроекти.

Обговорення пройшло спокійно, в діловому тоні. На жаль, не були запрошені представники підприємств, установ, які вже сьогодні мають зовнішньоекономічні зв'язки. Практичний досвід став би хорошою допомогою теоретикам в розробці Закону.

Анатолій ФЕДОРІВ.

ЛАТВІЯ. БАРИКАДИ ДОВКОЛА ПАРЛАМЕНТУ

З перших уст

Здається, події у Литві здетонували напруженість у інших республіках Прибалтики, зокрема у Латвії.

Наш кореспондент Світлана ПИСАРЕНКО зв'язалася з інформаційним агентством парламенту Латвії. Ось що повідомив

Яніс ЛУСИС, представник інформаційного агентства парламенту Латвії:

— Після того, як у Литві почали брязкати зброєю військові, Народний Фронт Латвії провів Вселатвійську маніфестацію та мітинг на знак протесту щодо сил, які намагаються захопити владу у законно обраного парламенту та уряду. Це було в неділю. На набережній Даугави зібралося близько 700 тисяч маніфестантів. Перед ними виступили Голова Верховної Ради Латвії Анатолій Горбунов, прем'єр-міністр Годманіс, Голова Народного Фронту Латвії Раджукас, інші діячі. Далі маніфестанти рушили до пам'ятника Свободи, де поклали квіти. Здавалося б, ніщо не передвіщало якихось подій. Крім однієї «деталі». Над головами маніфестантів з'явилося два вертольоти, з яких посипалися листівки, підписані президією Вселатвійського Комітету рятування громадськості. У цих листівках були заклики до повалення парламенту та уряду Латвії, говорилося також про те, що керівництво республіки має дуже високі заробітки — по тисячі з лишнім карбованців — у той час, як простий люд — босий. «Не вірте парламенту і уряду» — ось слова з цих листівок.

(Закінчення на 4-й стор.).

На перехресті думок

КРИМ ПРАГНЕ ЗМІН. ЯКИХ?

12 ЛИСТОПАДА МИНУЛОГО РОКУ IV ПОЗАЧЕРГОВА СЕСІЯ КРИМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ПРОГОЛОСУВАЛА ЗА ДЕКЛАРАЦІЮ «ПРО ДЕРЖАВНИЙ І ПРАВОВИЙ СТАТУС КРИМУ». А В КРИМУ В ЦЕЙ ЧАС НАГОЛОШУВАЛОСЯ НА ТРЬОХ МОЖЛИВИХ ВАРІАНТАХ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ: ОКРЕМА СОЮЗНА РЕСПУБЛІКА, АВТОНОМІЯ В СКЛАДІ РРФСР АБО В СКЛАДІ УРСР

БЕЗПЕРЕЧНО, середина минулого року увійде в історію як етап надзвичайного загострення міжнаціональних відносин. Одна за одною оголосили про свій державний і політичний суверенітет союзні республіки, чим остаточно поставили під сумнів і Союзний договір старого зразка, і сам Союз, який ще зберігається де-юре, але не існує де-факто. Потрібні нові підходи до майбутнього спільного життя — заявили республіки.

За союзними про свої права на державно-національне самовизначення заявили й автономні республіки. Першою їх визнала Верховна Рада Російської Федерації, яка проголосила свій майбутній федеративний устрій на засадах рівноправності й безумовного визнання прав автономій і народів на самостійність. І в Росії сьогодні — ситуація стабільна.

Там же, де не вистачило мудрості й терпіння при підході до цього питання, завирували міжнаціональні пристрасті, які закінчились кривавими інцидентами. Досить лише пригадати карабахську сутичку між Вірменією та Азербайджаном, нашу сусідку Молдову, де виникли навіть нові державні утворення — Гагаузька та Придністровська республіки.

Поступово складалася схожа ситуація й на Україні, в Криму. 12 листопада минулого року IV позачергова сесія обласної Ради народних депутатів Криму 131 голосом із 163 обраних проголосувала за Декларацію «Про державний і правовий статус Криму». У ній говориться, що «суспільно-політична, соціально-економічна ситуація, яка склалася в Криму, нагально вимагає змін державного статусу Криму» і що сесія облради «заявляє про право народів Криму на відновлення державності у формі Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки як суб'єкта Союзу РСР і учасника Союзного договору».

Ця ідея на сьогодні в Криму панівна. Її підтримує переважна більшість кримчан. IV сесія визначила і шлях досягнення мети — всекримський референдум з цього питання, який призначено на 20 січня 1991 року. Пропозицію про його проведення вніс від депутатської групи комуністів, які виконували рішення своєї 42-ї партконференції, другий секретар Кримського обкому КПУ Леонід Грач. Він сказав: «Альтернативи референдуму як формі політичного вирішення проблеми статусу Криму сьогодні нема й бути не може».

Було прийнято відповідне звернення сесії до Верховної Ради УРСР. Рішення сесії облради народний депутат УРСР О. Шевченко назвав «драматичними». Чи це так?

Президія Верховної Ради УРСР на своєму двогодинному засіданні 11 листопада 1990 року теж розглянула питання Криму і, як повідомив на IV сесії голова Кримської облради М. Багров, визнала, що Крим має всі права на відновлення державності. Було передбачено й економічно-фінансову допомогу півострову в розв'язанні своїх проблем, надання кримчанам можливості брати участь у розробці нового Союзного договору, визнано право на референдум.

А в Криму в цей час наголошувалося на трьох можливих варіантах відновлення державності: окрема союзна республіка, автономія в складі РРФСР або в складі УРСР. Чому саме Крим заговорив про це?

Що Кримська область — район специфічний, без сумніву. Хоча б уже тому, що, за винятком останніх 36 років, півострів ніколи не був суто українською територією. Звернімося до історії. До Росії Крим увійшов у 1783 році і перебував в її складі до 1921 року, коли 18 жовтня Декретом Ради Народних Комісарів там було проголошено Кримську Автономну Радянську Соціалістичну Республіку в складі РРФСР на інтернаціональній основі, враховуючи строкатий склад населення півострова. Представники 110 національностей живуть там і сьогодні. Згодом, як заявив на сесії облради 12 листопада 1990 року Л. М. Кравчук, «на рівні сатрапів» Сталін, звинувативши півострів у «зраді Батьківщини», ліквідував автономію (Указ Президії Верховної Ради СРСР від 30 червня 1945 року і Закон РРФСР від 25 червня 1946 року) і перетворив Крим у російську область.

У 1954 році за спільним поданням Верховних Рад України і Росії на честь 300-річчя возз'єднання двох держав рішенням Президії Верховної Ради СРСР Кримська область увійшла до складу України. Думок кримчан жодного разу ніхто не питав...

14 листопада 1989 року Верховна Рада СРСР прийняла Декларацію «Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, яких було піддано насильственому переселенню, і забезпечення їхніх прав». У Декларації, зокрема, говориться, що треба «вжити відповідних законодавчих заходів для безумовного відновлення прав усіх радянських народів, які зазнали репресій». У кримчан з'явилася солідна законна підстава для дій. І вони почали діяти.

Я зустрівся в Криму з членами депутатської групи облради «Демократичний Крим», яка й почала рух за зміну статусу Криму. 19 травня 1990 року члени групи, депутати Б. Кизилов і Ю. Мєшков, звернулися до депутатів усіх рівнів з пропозицією обговорити це питання. Ідея поступово заволоділа умами і знайшла широку підтримку населення.

У бесіді зі мною взяли участь члени «Демократичного Криму», депутати облради Борис Кизилов, Юрій Рижков, член президії облради Юрій Комов, консультант облради Юрій Анисимов, голова суспільно-політичної організації «Демократична Таврида» Костянтин Дідук. Вийшов своєрідний «круглий стіл», з якого стає багато чого відомо про настрої, політичні уподобання і прагнення кримчан і про те, як вони співвідносяться із загальними тенденціями розвитку ситуації. Ці люди певною мірою їх уособлюють.

КОР.: Коли я слухав виступи депутатів «ДК» на сесії, мені здалося, що переважають проросійські настрої. Це викликано тим, що ви — росіяни, чи тим, що вас щось лякає в процесі українського відродження, який охопив республіку, особливо її західні області?

Ю. КОМОВ: Нас не лякає цей процес, а насторожує. Коли ми слухали виступи депутатів опозиції в парламенті, поговорили з членами парламентської делегації, яка приїхала «розібратися» з нашими вимогами зміни статусу півострова і серед якої був Степан Хмара, ми відчули, що питання українізації, національної належності превалюють у доказах. Насторожує нас і позиція Української республіканської партії, висловлена в прямому ефірі заступником голови партії Г. Гребенюком. Він однозначно висловився за Крим у складі України, за визнання його корінним народом кримських татар і відповідно за дві мови — українську і татарську. А мільйони росіян Криму, на його думку, мають бути визнані як малий народ. Такий підхід викликає в нас побоювання, що кроки українських демократів, республіканців не відрізняються від кроків більшовиків, які насильно проводили на Україні русифікацію.

Україна сьогодні, відмітаючи зло «імперії московської», поки що йде шляхом республіканської «імперії» стосовно тих регіонів, які мають істотні відмінності. Цей момент, повторюю, насторожує і нас, депутатів, і населення.

КОР.: А як же бути з українцями Криму, які захочуть розвивати свою культуру, все-таки зберігати мову в складі російськомовної кримської автономії?

Б. КИЗИЛОВ: Ідеальним було б організувати Україну за принципом Сполучених Штатів або ФРН — федерація земель, що розвиваються самостійно. Це — найдемократичніше вирішення проблеми в такій ситуації.

КОР.: Тобто ви не вважаєте позицію «ДК» сепаратизмом і початком центробіжних сил в Україні на національному грунті?

Ю. РИЖКОВ: Ні в якому разі. Але ми пов'язуємо свої надії із Союзом. А на Україні є сили, які виступають за вихід України із СРСР. Союз сьогодні — це та база, яку розвалювати страшно. Замкнутися в проблемах України або Криму без зв'язків із зовнішнім світом — така позиція нереальна. Без цих зв'язків ми існувати не зможемо. Не все, що було в Союзі, так уже й погано. Просто зв'язки ці мають бути іншого характеру — відносини суверенних держав.

Б. КИЗИЛОВ: А я б сказав, що погано — все. Але настільки погано, що поодинці нам з цієї прірви не вибратися. На світовому ринку нам сьогодні робити нічого, ми можемо поки що існувати тільки на внутрішньому. А це — ринок загальносоюзний. То вже згодом, використовуючи західні інвестиції, технологію, ми зможемо піднятися до того рівня, щоб реально співробітничати із Заходом.

К. ДІДУК: А стосовно Західної України я хочу сказати, що ставлення до неї сформоване переважно більшовицькою пресою з неабиякою дозою шовінізму великоруського. Маючи розмову з Вячеславом Чорновілом, я знаю, що ніяких претензій на Крим вони не мають.

У демократів є, звичайно, свої «перегини», але політика Західної України — це не націоналізм, а національне відродження на солідній економічній основі. А український націоналізм у Криму є. Малороси, які погано вимовляють українські слова, хочуть мене навчити української мови, яку я знаю краще за них. Були у мене й смішні прецеденти, коли кримські рухівці приводили до мене рухівців з Дніпра. І коли ми з ними за три хвилини домовлялися, що Крим — це не Украина, то наші рухівці відтягували від мене гостей, бо ми знайшли спільну мову...

У нас спільні проблеми — відродження економіки, культури, моралі. Аморальна спадщина вбила всіх однаково: і в Криму, і на Україні, і в Росії. Сьогодні, на жаль, у багатьох місцях комунізм і антикомунізм старого зразка мало чим відрізняються один від одного. Вони — однакові. Це — аморальність, спроба обдурити і на цьому обмані побудувати «світле майбутнє».

КОР.: А що ще лякає неукраїнців Криму, спричиняє антиукраїнські настрої великої частини кримчан?

Ю. АНИСИМОВ: Я, повторюю, не говорив би про те, що цьому сприяє щось заплановане. У Криму традиційна російськомовна культура. Візьмемо тільки два такі приклади. Кількість передплатників на «Кримську правду» українською мовою була меншою за кількість працівників редакції, яка здійснювала переклад газети. Це по-перше. По-друге, у кримських книжкових магазинах ви можете придбати таку чудову літературу — детективи, фантастику — українською мовою, про яку в інших регіонах республіки можна лише мріяти. Ніхто не бере...

КОР.: Тобто дія народжує елементарну протидію, а ніякої ворожнечі між росіянами й українцями нема?

Ю. КОМОВ: Безумовно. Сьогодні кримчан об'єднує бажання зруйнувати стару систему, але зберегти Союз, розуміючи його значення.

Ю. АНИСИМОВ: Я кримчанин-росіянин, але жодних ускладнень при спілкуванні з кримчанами-українцями в мене нема. Я чудово розумію їх загострене відчуття національної самосвідомості. Вони говорять: нас усе життя утискали. Тому й така болісна реакція, загострені претензії на реалізацію своїх національно - культурних прав. Інколи вони навіть перебирають у цьому, але я розумію: це реакція на тривалий час духовної стагнації.

(Закінчення на 7-й стор.).

Володимир Сергійович СКАЧКО. 1959 року народження, працював позаштатним кореспондентом у «Комсомольском знамени», кореспондентом, завідуючим відділом у київській молодіжній газеті «Молода гвардія». Каже, що колекціонує дипломи з відзнакою. Має їх два: історичного факультету Київського держуніверситету (1982 р.) і Вищої комсомольської школи при ЦК ВЛКСМ у Москві (1989 р.). Залежно від ситуації любить усе. До людей ставиться вибірково, але найулюбленішими вважає слова:

**«Шебуршит колючий
снег.
В стужу и во мраке
Мерзнет бедный
человек,
Лучший друг
собаки»...**



Володимир СКАЧКО

КОРОТКО З ЛИСТІВ

...Як відомо, у Верховній Раді УРСР є три альтернативних варіанти Союзного договору — Юхновського, інших депутатів та Ради Міністрів УРСР. Потрібно ці альтернативні проекти надрукувати, щоб люди могли співставити їх і вибрати свій.

В. ТЕРАВСЬКИЙ,
член КПРС.
Арциз
Одеської області.

...Здрастуйте, Правденко... ніколи не кажіть від імені всього народу, бо ви знаєте, що одна партія — це не демократія, а багатопартійна Україна — це і є демократія.

О. ГОЛОСІЙ.
П'ятихатки
Дніпропетровської області.

...Пропоную організувати незалежний загальнореспубліканський центр соціологічних досліджень і систематично публікувати його звіти.

Г. ШЕРЕДЕКО.
Краматорськ
Донецької області.

...Кажуть, коли політику не вистачає логіки чи аргументів, тоді він використовує ярлики. Так в епоху культу особи в нас був запроваджений ярлик «ворог народу», в епоху застою — «дисидент-відступник», аось уже в наш перебудовний час — цілий букет ярликів: і «сепаратист», і «націоналіст», і «екстреміст». Зручно, причепив—і всі докази...

О. ШЕВЧЕНКО,
колишній комуніст.
Макіївка
Донецької області.

...Пропоную змінити назви: «Міністерства охорони здоров'я» на більш конкретну «Міністерство здоров'я людини», «Комітет державної безпеки» на «Комітет захисту республіки». Пропоную пожертвувати словом «добродій» в українській мові. А саме — змінити в Законі про міліцію слово «міліціонер» на слово «добродій». І тоді буде на Україні не Міністерство внутрішніх справ, а Міністерство добродійства...

Р. ТИК.
Київ.

Ред.: Нічого собі «добродії» з кийками!!

ЛАТВІЯ. БАРИКАДИ ДОВКОЛА ПАРЛАМЕНТУ

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

Втім, ще з суботи у Ризі спостерігалося посилене пересування вантажного військового транспорту. Так що ситуація ускладнювалася. Виникла загроза захоплення таких життєво важливих об'єктів, як радіо, телебачення. Люди прийшли туди, аби не допустити їх захоплення військовими і так званим Вселатвійським Комітетом. Забарикадували важкою технікою з вантажами і будинки парламенту та уряду.

— Яніс, як ви вважаєте, сили політичного протистояння урядові та парламентові Латвії організовано готують якісь акції, чи це просто ланцюгова реакція?

— Думаю, що це підготовлені дії. Бо навіть листівки були напоготові. А, так би мовити, зачіпкою було знову ж таки підвищення цін на товари. Як і в Литві.

Причому Інтерфронт почав проводити мітинги, на яких закликає населення до протистояння законній владі, а від парламенту і уряду вимагає складення повноважень. Такий мітинг був, зокрема у Даугавпілсі. А ось щойно закінчився у Ризі на армійському стадіоні. Хочу сказати, що після того, як почав виступати перший секретар Компартії Латвії Рубікс, ряди мітингуючих почали рідшати...

Що говорити? Адже у Ризі всі знають, що сьогодні вночі ЗМОПівці МВС СРСР увірвалися у приміщення Вищої школи міліції у столиці, відкрили автоматну стрілянину по вікнах, двох чоловік поранили. А потім багатьох побили. Цю акцію вони, можливо, влаштували для вилучення зброї.

Юріс БЕРЗИНЬШ, працівник Народного Фронту Латвії:

— Нас називають буржуазними націоналістами, котрі не хочуть поважати людей з іншими поглядами. Я наведу лише один факт проти. Парламент республіки скликав «Круглий стіл», до переговорів запросив представників і керівників різних політичних сил, громадських організацій, аби спільними зусиллями дійти якихось конструктивних дій. Однак повне неприйняття пропозицій парламенту, що там прозвучали, виявив командуючий Прибалтійським військовим округом. Ми закликаємо людей до спокою, а тим часом лунають заклики «геть парламент», брязкає зброя.

Зверніть увагу

ЇХНІ ТУТ, НАШІ ТАМ

Ці зв'язки давні, про що свідчить навіть «пісня веселенька про венгерку молоденьку». А днями у Будапешті створено Угорсько-Українське товариство — для співпраці між установами та громадянами двох країн, активізації усіх форм культурного обміну, партнерства між навчальними закладами, контактів у сфері індивідуального бізнесу й туризму. Передбачено різноманітні заходи на задоволення потреб угорської частини населення Закарпаття, інших регіонів України та українців — в Угорщині. Товариство діє незалежно від будь-яких політичних партій, рухів та угрупувань. Головою її обрано відому перекладачку творів українських письменників Шару Каріг.

Микола ГОРВАТ,
власний кореспондент «Голосу України».

Фоторепортаж

КИЇВ — МІСТО КОНТРАСТІВ

Читачу, вибач за газетний штамп, але нам наші контрасти дорожчі за бангкокські, чікагські або паризькі — разом узяті. Бо нам наші контрасти, — для душі й для кишені, — обходяться дорожче, аніж поїздка т у д и й споглядання контрастів їхніх.

Отак дорого ми живемо майже у центрі — на вулиці Менжинського.

А отак дешево — на Старонаводницькій, у так званому Царському селі.

Шкода лиш, що це — тільки видима частина айсберга.

Можливо, зайшовши до того будиночка на Менжинського, знайдеш у ньому те, чого нізащо не знайдеш на Старонаводницькій? Як ото буває у магазині: зовні — обшарпаний, прилавки — ніби пограбовані, а на склад зайдеш — усе є.

Ігор ПЕТРОВ.
Фото автора.

Новини з усієї України

АУКЦІОН В КОЛГОСПІ

ЗАПОРІЖЖЯ. 20 тисяч карбованців чистого прибутку — такий підсумок першого аукціону, влаштованого в колгоспі імені Чубаря Пологівського району. Продано автотягач «Колхіда», корпус автобуса, автофургон, трактор Т-40, автокран. Усе це або простоювало, або призначалося на металобрухт.

Олександр МИХАЙЛЮТА,
власний кореспондент «Голосу України».

КООПЕРАТИВНИЙ ПАСАЖ

ОДЕСА. Не у випадкових місцях, часто незручних, а у власному торговому центрі мають тепер змогу продавати свої вироби кооператори Жовтневого району Одеси.

Розмістився він на досить людній площі Мартиновського, за кілька кроків від Дерибасовської. Поки що тут обладнано лише торгові ряди, де можна придбати одяг і взуття, книги та біжутерію. Але райвиконком і кооперативи, на кошти та з ініціативи яких споруджується центр, мають намір найближчим часом встановити критий павільйон, а в перспективі збудувати критий пасаж.

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».

КОЛЯДКИ ДЛЯ ІВАСЯ

РІВНЕ. На особовий рахунок вихованця місцевого дитячого будинку Івася Стельмаха покладено понад 500 карбованців. Гроші зібрано під час заключних виступів переможців другого обласного конкурсу колядників та щедрівників.

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
власний кореспондент «Голосу України».

КОНКУРЕНТ ГІННЕСА

КОРЮКІВКА. Чернігівська область. До Книги Гіннеса включають найрізноманітніші рекорди. М. Рак, робітник фабрики технічних паперів, збирає... сенсації. Їх у нього понад 2500. Тут пригоди, цікаві історії, курйози. Не маючи можливості, як Гіннес, розтиражувати свою колекцію, Микола Андрійович зброшурував її в кілька книжечок кишенькового формату і... став бібліотекарем. Усі його сенсації постійно гуляють по руках. Їх читають, перечитують друзі, знайомі.

Ще Микола Андрійович — нумізмат. Перлина його колекції — римська монета 120 року нашої ери, сама знайшла господаря. Він викопав її з городу.

Віктор БОЖОК.

ЧИ В...

Н... вист...

Мал... вважа... різ... індустріально... жинська: закр... фосгену на с... Було вчинено... чаю, ніж про... викиду т... чайно на... газу і отруєн... двадцяти чол...

Зараз мі... скликання бо... грамами: до... відновити р... Не просять, ... ють, посила... мий Указ П... вересня мин... у тому, що ф... вується для ... фіцитних ме...

Хто ж на... жувати, нач... на потерпілі... гання керівн... чебто справо... ними ... ватися ... Едуард Сіга... значно:

— Нас ц... чин. А їм, ... апелюють у... над усе пот... нікуди, мов... сували рішен... дирайте н... звичайно, ...

Т...

Трудові ... льського і ... єднань «Сір... ні припини... своєї проду... Перш ніж в... вони випроб... ві способи ... тересів. Ро... єднань, де ... тину загал... усвідомлюю... ли б озоло... але не мож... го без дозв... багаті «мог... ють поки ... ковості, бо... тонну сірк... низька — ... Багатії-жеб... пороги різ... станцій і в... ти кінці з... правдалися... форму цін. ... мент об'єд...

ДИ
ТУ

стадіоні.
ля того,
перший
Латвії
нгуючих

у Ризі
дні вно-
СРСР
іщення
у сто-
ломатну
двох
потім
акцію
штували

пра-
Фронту

буржу-
котів
людей
Я наве-
проти.
скли-
до пере-
ставни-
х полі-
ких ор-
ми зу-
ь кон-
ак пов-
озицій
прозву-
ндуючий
ськовим
ожно лю-
часом
ть пар-
ію.

БАЗАРНИЙ ДЕНЬ

Ціни на ринках республіки цього тижня такі:

(в карбованцях)

	Київ	Львів	Вінниця	Дніпропетровськ	Суми	Хмельницький
Яловичина (за кг)	15	15	8—10	13	8	—
Свинина (за кг)	18—20	18	7—10	12—13	8	8—12
Сало (за кг)	6—7	10—12	4—6	7—8	5—6	5—6
Сметана (за л)	—	8	5	6	5	5
Сир (за кг)	8	10	3—4	8	5	5
Мед (за кг)	30	20	17—20	20	15	20
Олія (за л)	8	10	5—6	5	3	—
Картопля (за кг)	2	1	1	1,5—2	0,7	0,7
Цибуля (за кг)	—	3	2	3	1	1
Огірки солені (за шт.)	1	1	1	0,5	0,4	0,5

(За повідомленням власних кореспондентів «Голосу України»)

Рубрику веде спеціальний кореспондент «Голосу України»

Юрій НЕСТЕРЯК.

«С...

У тому, щ...
ють не тільк...
нах, киянка І...
на Гепало пе...
власному, на...
ному досвіді,...
1989 року з...
кого ательє ...
левізор «Сад...
шасі 08051,...
па 116 340)....
була, коли от...
цію № 539 1...
ла на термін...
мовлення —...
ж таки 1989...
— буде змога...
ворічні перед...

Та вийшло...
ні уже яке ч...
дворі рік, а «...
тонув» у без...
так досі не в...
стрів бідолаг...
рік ні доньк...
ря, ні хоча б...
лінного «при...
ра. Правду к...
швидко робит...
ться. Не від...
мудрі, що на...
ло. Особливо,...
ти, що після...
ка» Галина ...
ла угоду з те...
рантійний ре...
і за вісім ро...

Зверніть увагу

ЇХНІ ТУТ, НАШІ ТАМ

Ці зв'язки давні, про що свідчить навіть «пісня веселенька про венгерку молоденьку». А днями у Будапешті створено Угорсько-Українське товариство — для співпраці між установами та громадянами двох країн, активізації усіх форм культурного обміну, партнерства між навчальними закладами, контактів у сфері індивідуального бізнесу й туризму. Передбачено різноманітні заходи на задоволення потреб угорської частини населення Закарпаття, інших регіонів України та українців — в Угорщині. Товариство діє незалежно від будь-яких політичних партій, рухів та угрупувань. Головою його обрано відому перекладачку творів українських письменників Шару Каріг.

Микола ГОРВАТ,
власний кореспондент «Голосу України».

ЧИ ВИКОНУВАТИ УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА?

На черговому засіданні Верховної Ради СРСР у своєму виступі Президент М. Горбачов зазначив, що деякі його Укази не виконуються.

Маленькою, але першою вважають рішення міськради індустріального Дніпродзержинська: закрити виробництво фосгену на об'єднанні «Азот». Було вчинено це радше з відчаю, ніж продумано, — після викиду в атмосферу надзвичайно небезпечного, отруйного газу і отруєння ним більше двадцяти чоловік...

Зараз міськраду нового скликання бомбардують телеграмами: дозвольте негайно відновити роботу агрегату. Не просять, а грізно вимагають, посилаючись на відомий Указ Президента від 27 вересня минулого року. Річ у тому, що фосген використовується для виробництва дефіцитних медикаментів.

Хто ж наважиться стверджувати, наче з ліками можна потерпіти? Тому й домагання керівників «Азоту» начебто справедливі. Однак з ними не хоче погоджуватися міськрада. Її голова Едуард Сігаєв сказав однозначно:

— Нас штовхають на злочин. А їм, азотівцям, котрі апелюють у високі інстанції, над усе потрібен прецедент: нікуди, мовляв, дітися, скасували рішення — то не задирайте носа... Впертість, звичайно, буває різною. У даному випадку, як мені здається, вона виправдана. Адже на виробничому об'єднанні «Азот» існує ще один агрегат фосгену, який потужністю втричі перевищує закритий. А загальна потреба, включаючи і близько трьох тисяч тонн фосгену, призначеного для медичних препаратів, — трохи більше тридцяти тисяч. Збагнули, що виходить?

По-перше, і зараз «Азот» спроможний віддавати належне фармакологам, а не зривати поставки, киваючи на закрите виробництво. По-друге, освоїти як слід потужність діючого агрегату, особливо ж налагодити його сталу й ритмічну роботу, на підприємстві не можуть, — ось у чому річ. Бо технологічна і виконавська дисципліна, інженерно-організаційне забезпечення не витримують ніякої критики. Щоб збагнути злочинність ситуації, досить сказати: у цеху ледве не «офіційно» прийнята версія, наче шкідливий вплив на організм людини успішно можна знешкодити... спиртом, вживаючи його під час роботи, звичайно.

Гаразд, хай це «легенди». Але ж навіть інші факти: торік діючий агрегат також двічі викидав фосген в атмосферу, знову більше двадцяти чоловік дістали отруєння, один — помер. Не випадково непереконливі запевнення головного інженера об'єднання «Азот» В. Федорова, нібито «не все відповідає дійсності», городяни сприймають за насмішку.

Як би там не було, а питання виконувати чи не виконувати Указ Президента, явно треба ставити інакше: як його виконувати?

У такому разі відповідь буде ясна і безсумнівна: братися, поки не пізно, за технологію виробництва, дисципліну і професійну кваліфікацію робітників цеху і т. ін.

Якщо на те пішло, то й задля того, аби унеможливити, не дай Боже, сумні наслідки, що дамокловим мечем висять над дніпродзержинцями. Діюче виробництво фосгену аналогічне виробництву американської фірми, котре у 1988 році вибухнуло страшною трагедією в індійському місті Бхопалі...

Невже і нам потрібне ще одне горе?

М. МИКОЛАЙЧУК.
Дніпродзержинськ.

ЯК ХО...

У давньому...
ператорськом...
ціальний чин...
слухав і ана...
співає народ....
аналізів прий...
ні державні р...
на жаль, так...
не передбаче...
ло б. Хоч од...
нас усе вирі...
співом, від ч...
мо певні незр...

Ось, прим...
на Великій Ж...
старий чотир...
динок за № ...
архітектура, ...
просторі кім...
вали, — і ...
дивиться на ...
та Андріївськ...

Є у Києві...
центр «Арс»....
вав зробити...
осередком ду...
кусив цією і...
людей, у р...
28. 06. 89 т...
м'єр-міністро...
мерові Києва...
листи з відпо...
зиціями. Підп...
ні артисти Со...
говцева та С...
родний депут...
Ю. Щербак....
той будинок,...
ним, належа...
транспортної...
не вирішилос...

«Арс» не в...
рік з аналог...
цією вийшла...
рів, Київраду...
Комісія укра...
менту з питан...
духовного...
документ під...
новський, Л. ...
бак.

Після цьог...
кумент № ...
6. 09. 90: «П...
культурни...
Шевченківськ...
так і в ...
м. Києва зас...
гу і позити...
Прошу... розг...
ня, знайти п...
ня і про вик...
ня доповісти...
УРСР до 1 ...
ку. К. Масик...
документ бу...
міськвиконко...
ству культур...
ральних діяч...
му відділен...
ру».



МІСТО КОНТРАСТІВ

...дорож-
...й спо-
...иських.
...живемо
...вулиці

А отак дешево — на Староноводницькій, у так званому Царському селі.

Шкода лиш, що це — тільки видима частина айсберга.

Можливо, зайшовши до того будиночка на Менжинського, знайдеш у ньому те, чого нізащо не знайдеш на Староноводницькій? Як ото буває у магазині: зовні — обшарпаний, прилавки — ніби пограбовані, а на склад зайдеш — усе є.

Ігор ПЕТРОВ.
Фото автора.

...йни з усієї України

...лише торгові ряди, де можна ...ти одяг і взуття, книги та бі... Але райвиконком і коопера... ...шти та з ініціативи яких спо... ...центр, мають намір най... ...часом встановити критий па... ...а в перспективі збудувати ...аж.

Георгій ВОРОТНЮК,
...кореспондент «Голосу ...и».

...И ДЛЯ ІВАСЯ

...а особливий рахунок вихован... ...дитячого будинку Івася ...покладено понад 500 карбо... ...оші зібрано під час заклю... ...ця переможців другого об... ...онкурсу колядників та щед...

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
...кореспондент «Голосу ...и».

КОНКУРЕНТ ГІННЕСА

КОРЮКІВКА. Чернігівська область. До Книги Гіннеса включають найрізноманітніші рекорди. М. Рак, робітник фабрики технічних паперів, збирає... сенсації. Їх у нього понад 2500. Тут пригоди, цікаві історії, курйози. Не маючи можливості, як Гіннес, розтиражувати свою колекцію, Микола Андрійович зброшурував її в кілька книжечок кишенькового формату і... став бібліотекарем. Усі його сенсації постійно гуляють по руках. Їх читають, перечитують друзі, знайомі.

Ще Микола Андрійович — нумізмат. Перлина його колекції — римська монета 120 року нашої ери, сама знайшла господаря. Він викопав її з городу.

Віктор БОЖОК.

ТЕРПЕЦЬ УВІРВАВСЯ

Економіка

Трудові колективи Роздольського і Яворівського об'єднань «Сірка» на Львівщині припинили відвантаження своєї продукції споживачам. Перш ніж вдатися до страйку вони випробували всі можливі способи захисту своїх інтересів. Робітники двох об'єднань, де видобувають третину загальносоюзної сірки, усвідомлюють, що вони могли б озолотити свій край, але не можуть зробити цього без дозволу центру. Отож багатії «монополісти» працюють поки що в межах збитковості, бо встановлена за тонну сірки ціна сміховинно низька — 67 карбованців. Багатії-жебраки оббивають пороги різних урядових інстанцій і відомств аби звести кінці з кінцями. Не виправдалися сподівання на реформу цін. Основний асортимент об'єднань реалізовуватиметься за зафіксованими низькими цінами, а підприємства, де переробляють і споживають сірку, встановлюють нові ціни, які дадуть їм прибутки. Про економку й соціальні умови підприємств годі й говорити. Сплюндровані сірчаними кар'єрами землі, на яких уже й бур'ян не росте, стали найкращою агітацією проти відомчого диктату. І ось терпець увірвався.

У різні відомства та інстанції, зокрема й до Президента СРСР М. Горбачова було надіслано тривожні телеграми з інформацією про скрутне становище об'єднань і відповідними вимогами. Та Москва, як відомо, сльозам не вірить. Однак, колишнє міністерство хімічної промисловості, яке назвало себе нині державною асоціацією «Агрохім», зберегло не тільки кадри, а й традиції. Колишній міністр, а нині голова асоціації М. Ольшанський не раз бував у об'єднаннях, добре знає їхні проблеми. Цього разу, не зважаючи на екстремальну ситуацію й попередню домовленість, він не наважився приїхати сам. На Львівщину прибула для переговорів узгоджувальна комісія «Агрохіму» разом з комісією Ради Міністрів України.

Надалі колективи об'єднань мають намір припинити видобувні роботи, якщо їхній голос не буде почутий.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

ГОЛОС УКРАЇНИ

БАЗАРНИЙ ДЕНЬ

Ціни на ринках республіки цього тижня такі:

(в карбованцях)

	Київ	Львів	Вінниця	Дніпропетровськ	Суми	Хмельницький
Яловичина (за кг)	15	15	8—10	13	8	—
Свинина (за кг)	18—20	18	7—10	12—13	8	8—12
Сало (за кг)	6—7	10—12	4—6	7—8	5—6	5—6
Сметана (за л)	—	8	5	6	5	5
Сир (за кг)	8	10	3—4	8	5	5
Мед (за кг)	30	20	17—20	20	15	20
Олія (за л)	8	10	5—6	5	3	—
Картопля (за кг)	2	1	1	1,5—2	0,7	0,7
Цибуля (за кг)	—	3	2	3	1	1
Огірки солені (за шт.)	1	1	1	0,5	0,4	0,5

(За повідомленням власних кореспондентів «Голосу України»)

Рубрику веде спеціальний кореспондент «Голосу України»

Юрій НЕСТЕРЯК.

«САДКО» ВТОПИВСЯ!..

— **Наша дійсність** —

У тому, що безодні бувають не тільки в морях-океанах, киянка Галина Федорівна Гепало переконалася на власному, на жаль, неприємному досвіді, коли 20 грудня 1989 року здала до київського ательє № 14/2 свій телевізор «Садко»-714 (номер шасі 08051, номер кінескопа 116 340). Та же й рада була, коли отримала квитанцію № 539 143, що вказувала на термін виконання замовлення — 30 грудня того ж таки 1989 року. Ще б пак — буде змога подивитись новорічні передачі.

Та вийшло інакше. Сьогодні уже яке число і який на дворі рік, а «Садко» як «потонув» у безодні телеательє, так досі не випірнув. Не зустрів бідолага більше ніж за рік ні доньки підводного царя, ні хоча б більш-менш сумлінного «принца»-телемайстра. Правду кажуть: не так швидко робиться, як мовиться. Не відали тільки ті мудрі, що настільки повільно. Особливо, якщо врахувати, що після придбання «Садка» Галина Федорівна уклала угоду з телеательє на гарантійний ремонт телевізора і за вісім років мала сплатити 480 карбованців «пені»...

— Цікаво, а що ж вони вам відповідають? — запитав, здивований такими «темпами» нашого ненав'язливого сервісу.

— Відповідають: блоку БР-2 нема, ставити нічого. Але, знаєте, коли я, зневірившись у порядності майстрів, відмовилася щомісячно сплачувати по 5 карбованців за гарантійний ремонт, то мені на роботу в бухгалтерію зателефонували і поцікавилися: чому не плачу. Може, вони мені таким чином хочуть помститися.

А мені хочеться зауважити горе-майстрам телеательє № 14/2, що по вулиці Райдужний, 25 «б», та їхнім начальникам-контролерам: не смішіть людей. Бо як надумається і напише Галина Федорівна до книги Гіннеса, та приєднаються до неї всі її «колеги» по нещастю, то міжнародний скандал вийде. Лусне всесвітньовідома книга рекордів, розориться через брак паперу від наших «здобутків». Якщо не своїх людей, то хоч Гіннеса пожалійте, шановні.

Володимир СКАЧКО.

Київ.



Малюнок Олександра ЄВТУШЕНКА.

...КОНУВАТИ УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА?

...черговому засіданні Верховної Ради СРСР у своєму ... Президент М. Горбачов зазначив, що деякі його Укази не виконуються.

...е пер... ...тою ...ня мі... ...ади Дніпродзер... ...виробництво ...нанні «Азот». ...радше з від... ...ано, — після ...фер... ...дзви... ...ого, ...ного ...ним більше ...

...ладу нового ...рдують теле... ...ьте негайно ...у агрегату. ...різно вимага... ...ь на відо... ...дента від 27 ...о року. Річ ...н використо... ...обництва де... ...ментів.

...ться стверд... ...ліками мож... ...му й дома... «Азоту» на... ...і. Однак з ...че ...джу... ... Її ...олова ...казав одно...

...ють на зло... ...вцям, котрі ...кі інстанції, ... прецедент: ...дітися, ска... — то не за... Впертість, ... різною. У даному випадку, як мені здається, вона виправдана. Адже на виробничому об'єднанні «Азот» існує ще один агрегат фосгену, який потужністю втричі перевищує закритий. А загальна потреба, включаючи і близько трьох тисяч тонн фосгену, призначеного для медичних препаратів, — трохи більше тридцяти тисяч. Збагнули, що виходить?

По-перше, і зараз «Азот» спроможний віддавати належне фармакологам, а не зривати поставки, киваючи на закрите виробництво. По-друге, освоїти як слід потужність діючого агрегату, особливо ж налагодити його сталу й ритмічну роботу, на підприємстві не можуть, — ось у чому річ. Бо технологічна і виконавська дисципліна, інженерно-організаційне забезпечення не витримують ніякої критики. Щоб збагнути злочинність ситуації, досить сказати: у цеху ледве не «офіційно» прийнята версія, наче шкідливий вплив на організм людини успішно можна знешкодити... спиртом, вживаючи його під час роботи, звичайно.

Гаразд, хай це «легенди». Але ж навіч інші факти: торік діючий агрегат також двічі викидав фосген в атмосферу, знову більше двадцяти чоловік дістали отруєння, один — помер. Не випадково непереконливі запевнення головного інженера об'єднання «Азот» В. Федорова, нібито «не все відповідає дійсності», городяни сприймають за насмішку.

Як би там не було, а питання виконувати чи не виконувати Указ Президента, явно треба ставити інакше: як його виконувати?

У такому разі відповідь буде ясна і безсумнівна: братися, поки не пізно, за технологію виробництва, дисципліну і професійну кваліфікацію робітників цеху і т. ін.

Якщо на те пішло, то й задля того, аби унеможливити, не дай Боже, сумні наслідки, що дамокловим мечем висять над дніпродзержинцями. Діюче виробництво фосгену аналогічне виробництву американської фірми, котре у 1988 році вибухнуло страшною трагедією в індійському місті Бхопалі...

Невже і нам потрібне ще одне горе?

М. МИКОЛАЙЧУК.

Дніпродзержинськ.

...РПЕЦЬ УВІРВАВСЯ

— **Економіка** —

...тиви Роздо... ...вського об'... ...на Львівщи... ...вантаження ...споживачам. ... до страйку ... всі можли... ...ту своїх ін... ...и двох об'... ...вають тре... ...зної сірки, ...о вони мог... ... свій край, ...робити цьо... ...нтру. Отож ...ти» працю... ...межах збит... ...овлена за ... сміховинно ...карбованців. ... оббивають ...ядових ін... ...в аби звес... ...ми. Не ви... ...ання на ре... ...ний асорти... ...реалізовуватиметься за зафіксованими низькими цінами, а підприємства, де переробляють і споживають сірку, встановлюють нові ціни, які дадуть їм прибутки. Про економіку й соціальні умови підприємств годі й говорити. Сплюндровані сірчаними кар'єрами землі, на яких уже й бур'ян не росте, стали найкращою агітацією проти відомчого диктату. І ось терпець увірвався.

У різні відомства та інстанції, зокрема й до Президента СРСР М. Горбачова було надіслано тривожні телеграми з інформацією про скрутне становище об'єднань і відповідними вимогами. Та Москва, як відомо, сльозам не вірить. Однак, колишнє міністерство хімічної промисловості, яке назвало себе нині державною асоціацією «Агрохім», зберегло не тільки кадри, а й традиції. Колишній міністр, а нині голова асоціації М. Ольшанський не раз бував у об'єднаннях, добре знає їхні проблеми. Цього разу, не зважаючи на екстремальну ситуацію й попередню домовленість, він не наважився приїхати сам. На Львівщину прибула для переговорів узгоджувальна комісія «Агрохіму» разом з комісією Ради Міністрів України.

Надалі колективи об'єднань мають намір припинити видобувні роботи, якщо їхній голос не буде почутий.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

— **Контора пише** —

ЯК ХОРОМ — ТО НЕ СОРОМ

У давньому Китаї при імператорському дворі був спеціальний чиновник, котрий слухав і аналізував усе, що співає народ. На основі тих аналізів приймалися серйозні державні рішення. У нас, на жаль, такого чиновника не передбачено. А треба було б. Хоч одненького. Бо у нас усе вирішується хоровим співом, від чого часом маємо певні незручності.

Ось, приміром. У Києві, на Великій Житомирській, є старий чотириповерховий будинок за № 32. Оригінальна архітектура, цікаве ліплення, просторі кімнати, холи, підвали, — і все це фасадом дивиться на Пейзажну алею та Андріївський узвіз.

Є у Києві такий Творчий центр «Арс». Він запропонував зробити будинок № 32 осередком духовності й спокусив цією ідеєю серйозних людей, у результаті чого 28. 06. 89 тодішньому прем'єр-міністром й тодішньому мерові Києва було надіслано листи з відповідними пропозиціями. Підписали їх народні артисти Союзу РСР А. Роговцева та С. Данченко, народний депутат Союзу РСР Ю. Щербак. Але, оскільки той будинок, будучи порожнім, належав Управлінню транспортної міліції, питання не вирішилось.

«Арс» не відступив. Через рік з аналогічною пропозицією вийшла на Раду Міністрів, Київраду та МВС вже Комісія українського парламенту з питань культури та духовного відродження, документ підписали І. Юхновський, Л. Танюк, Ю. Щербак.

Після цього з'явився документ № 11011/9 від 6. 09. 90: «Питання створення культурних центрів як в Шевченківському районі, так і в інших районах м. Києва заслуговує на увагу і позитивне вирішення. Прошу... розглянути ці питання, знайти прийнятні рішення і про виконання доручення доповісти Раді Міністрів УРСР до 1 грудня 1990 року. К. Масик». Цей чудовий документ було адресовано міськвиконкомові, Міністерству культури, Спілці театральних діячів, Українському відділенню «Союзтеатру».

Що треба зробити? А просто передати будинок № 32 з балансу МВС на баланс «Арсу».

Але далі маємо три документи. Читаємо...

«Союзтеатр (І. Ярошевич) каже: «Згоден!».

Мінкультури (Ю. Олененко) та СТД (С. Данченко) кажуть: «Згодні!».

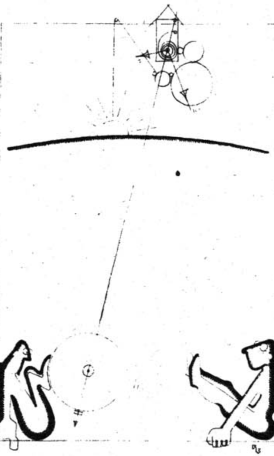
Міськвиконком (заступник голови В. Кочерга) каже: не зовсім, мовляв, згоден, дозвольте відкласти питання до 1 лютого, бо... не узгоджено позиції Ярошевича, Олененка та Данченка!

Іронія в тім, що усі три документи датовано одним днем — 4 грудня 1990 року!

...Я ніколи не чув, як співають хором Ярошевич, Данченко та Олененко. Мабуть, гарно. І міськвиконком хоче послухати їхнє «згоден!» у хоровому, а не у сольному виконанні. Можливо, заради цього й варто почекати до 1 лютого. Але у будинку № 32 тим часом почався «ремонт», і потроху оббивається унікальне ліплення...

Віталій ЖЕЖЕРА.

Мал. Володимира ВАСЬКОВЦЕВА.



УКРАЇНА: 1922, 1933—1991?

Чи палитиме? Після цукрових потрясінь — талонізація, після «тютюнових бунтів» — трафаретні таблички «Сигарет нет», які стали вже невід'ємною частиною інтер'єру наших крамниць. І — спокійний народ. Мабуть, не палитиме. Бо «Ватра» є на Бесарабці хоч і коштує на порядок більше. Тут завжди все було дорожче. Та ціновий бум цього року вразив навіть економістів з управління ринками Києва.

За п'ятнадцять років таке вперше. М'ясо — 20 карбованців за кілограм...

На вічне «хто винен?» вони кивнули на міліцію, яка не контролює, на кооператорів, які спекулюють... Чув. Непереконливо. Набридло...

А Бесарабка і справді йде в наступ. Груш закортіло? Будь ласка — тринадцять карбованців кілограм. Не дуже багаті? Візьміть оці — за десять. Майже задарма — ціна горілки, без купонів... Картопля? Беріть — всього 2 карбованці. Дорого? Купуйте в магазині. Якщо знайдете. Подумаєте — приходьте. Як для вас — віддам за півтора...

Хто винний? Агропром? Довів до ручки. Врожай рекордний — в магазинах пусто. Так думав я, йдучи в це відомство, в цю супермонопольку. Публікації відомих економістів додавали благородної ненависті. Цікаво: як вони пояснять нинішню ситуацію?

Не пояснили ніяк. Начальник Управління зведеного планування та економічного аналізу С. Копнін, якого попросили висвітлити хід виконання планів, зник на півгодини і приніс якийсь несолідний папірець, підрізаний, підклеєний, без назви і підпису, прочитавши який я зрозумів: мене приймають, м'яко кажучи, за марсіанина. Ось найвишуканіші місця з цього дивного «документика».

«Очікується приріст продуктивності праці за цю п'ятирічку в сільському господарстві на 30 (! — **авт.**) процентів і в промисловості — на 14,7 процента.

В республіці вирощено понад 53 млн. тонн зерна (106,6 процента до плану), що дозволить другий рік підряд вийти на рубежі Продовольчої програми. Виконуються плани за 5 років по виробництву зерна, винограду (на Бесарабці — 10 крб. за кілограм — **авт.**), м'яса, яєць, вовни, а також по закупках винограду і всіх видів продукції тваринництва.

За попередніми даними в цьому році по всіх видах діяльності очікується прибуток на суму 14,1 млрд. крб. (127 процентів до плану). Проти 1985 року він збільшиться більше ніж удвічі, а кількість збиткових підприємств і організацій скоротиться в 4 рази (з 1767 до 455), в тому числі колгоспів і радгоспів більш як в 50 разів (з 732 до 14). Значно покращився фінансовий стан господарств».

Спочатку, продершись крізь мереживо цифр, бачиш підтвердження зловісних намірів Держагропрому. Конкретно? В 1989 році Україна видобула 53,2 мільйона тонн зерна. Як і передбачалося Продовольчою програмою. На нинішній заплановано... 50. Невдача. Очікується (дані на 20. 12. 90) близько 53,4. План виконано на 106,6 процента. Цукровий буряк: в 1989 році вирощено 60,5 млн. тонн, на 1990 заплановано... 48,9. Очікується — 49,6. Монополька малює цифри — і в дамки. Плани на виробництво порівняно з минулим роком зменшено на соняшник, льон, виноград, яйця, вовну. Але тут — «прокол». План виробництва продукції виконано лише по 4 позиціях з 13, закупівлі — по 3 з 12. Та й то занижений.

На колегії Агропрому, розглядаючи підсумки виконання плану за 9 місяців, констатували: не дивлячись на комплекс заходів, здійснених спільно з урядом республіки, «не вдалося зупинити економічного та виробничо-господарського спаду, що окреслився в галузі ще на початку року». Суть — в небажанні здавати державі хліб, картоплю, скорочення посівів овочів і цинічне небажання продавати продукцію республіці (в Росії, приміром, підвищено закупівельні ціни — виник певний ринковий елемент). Держагропром вперше опинився в становищі короля з «Маленького принца» Сент-Екзюпері: чекати, коли буде вечір, щоб мати можливість наказати Сонцю сісти... Недовироблено картоплі на 3,4 млн. тонн, овочів — на 0,7 млн. тонн. В цьому випадку причина на поверхні — на черговий заклик їхати на картоплю народ одностайно відповів: «до лампочки!». Адміністративний важіль зламано. Взамін — нічого.

Ісус Христос нагодував п'ятьма хлібинами п'ять тисяч віруючих. Сонм Брежнєва замахувався своєю Програмою на 260 мільйонів. Сьогодні Президент збирає по світу кредити і харчі натурою, наче для голодуючих. Та де вони? В магазинах пусто, а голодних — нема. Парадокс?

Голод 1921—22 років був спричинений військовим комунізмом. Селяни, яких грабували, мали надію, що держава останнє не забере, і скорочували посівні площі. Вони помилились. Вийти тоді з сутужного становища допомогли західні держави і неп. Інакше нова влада просто не втрималася б. Був перший дзвінок — Кронштадтське повстання, другий — Тамбовське... Нова хвиля наступу на товарне виробництво була більш потужною і серйозніше підготовленою — на початку тридцятих. Міна уповільненої дії — державна власність на землю — вибухнула. В селян вже не було грунту під ногами, і страшний репресивний апарат ззовні і зсередини (слухняні Ради з бідніших, НКВС — з місцевих кадрів тощо) довершив справу. Кілька мільйонів загинуло. З тих пір злиденне, але без голоду, життя в місті забезпечувалось за рахунок напівголодного в селі. Диктатура пролетаріату була встановлена над селом. Народ від голодного існування біг в міста — і в шестидесятих роках ті, що залишились, вже ніяк не могли забезпечити країну. Хто зна, чи не почалася б перебудова років на 25 раніше, якби не нафта. На нафтодолари купували харчі. Сьогодні, коли більш доступні запаси вичерпано, і ціни на світовому ринку на нафту впали (результат технологічної революції), — нова криза в нас не забарилась. І не лише з продовольством. На нафтодолари купували західну техніку і технологію, яка сьогодні залежить від обслуговування Заходом. Розплатитися ж за нього вже нема чим. І наше планове господарство, яке працює в ритмі єдиного механізму, пішло в рознос. Нема можливості переключитись на інших постачальників, нема вільних потужностей, нема, одним словом, простору для маневру. Рекордний врожай, та ще й в таких умовах — катастрофа.

Як пояснили економісти Київської філії НДІ ціноутворення, сьогоднішня криза на продовольчому ринку спричинена нерозумною політикою цін. Закупівельні ціни на сільгосппродукцію, казали вони, занижені, що веде до регулярного списання боргів господарств і надання їм дотацій. Витратний механізм в економіці, мовляв, закладений в наданні підприємствам права госпрозрахунку, що веде до підвищення цін на їхню продукцію. Далі, логічно, підвищення вартості сільгосптехніки спричиняє збільшення собівартості сільгосппродукції. Звідси — дотації. Треба підняти державні закупівельні ціни — і все буде о'кей.

О'кей не буде. По-перше, хочеться запитати в наших економістів: чи прораховують вони всі наслідки будь-якого рішення в умовах єдиного Держбанку СРСР, Мінфіну, Держплану, Держпостачу, єдиного карбованця (хоч і з купонами)? Як поведуть себе підприємства союзного підпорядкування? Який Указ видасть Президент?

Фахівці Інституту соціології АН СРСР ще в 1982 році, коли приймалась Продовольча програма, вперше в радянській практиці використали міжнародну методику. І — спрогнозували сьогоднішню економічну кризу. Продовольчий баланс, як і вся економіка, тримався на нафті. Отже, Продовольча програма (незалежно навіть від того, чи виконана) нас не нагодувала б. А ринок не проведеш: зріс попит на картоплю — ціни підскочили. Він (ринок) не підкоряється прогнозам, закликанням — і «враховує» лише реалії. А реалії такі: різко зріс дефіцит харчів. Ціни підвищились. Це стимул для збільшення виробництва. Для приватного власника, не для держави. Бо в державі, де все належить їй, гроші втратили властивість давати прибуток: вироблена державою продукція «продається» нам на гроші, які держава дозволяє заробити на власних підприємствах. Держава виявляється гігантським натуральним господарством, яке все необхідне виробляє для себе і розподіляє без прибутку. Відсутній механізм стимуляції. Якщо чогось не вистачає — ціни зростають. Наші, державні — ні. Отже зникає товар. Ще в Біблії сказано: хто охороняє смоковницю, той має від плодів її. Торгівля наскрізь стає корумпованою і робить те, що не зробила держава — отримує з проданого прибутки. Але — на чорному ринку. І — не державі — собі. Формуються підпільні мільйонери (вони, правда, давно вже є, але бум останнього часу різко збільшує їх кількість). Зрозуміло, що приватні мільйони потребують руху, примушують отримувати прибутки на капітал. Так в підпільний бізнес втягується державна промисловість. За 11 місяців цього року в СРСР скоєно близько 250 тисяч економічних злочинів. А за даними МВС України лише за 9 місяців вчинено 40 тисяч крадіжок в Держагропромі УРСР, 70 процентів з яких — за участю керівників різного рівня. «Приватизація» вже йде.





Фото Богдана ПРИЙМАКА.

В України нема іншого виходу, ніж іти до повного суверенітету, національної валюти і приватної власності. І не дай нам Бог «всім миром» воювати з спекуляцією. Те, що нею називається — згоден, в дикому, нецивілізованому вигляді — здатне нагодувати нас. Закриємо Бесарабку — отоді можливий голод. Інфляція, конкуренція — це жахливо. Але це — приватна власність на власне життя, а не державне. Останнє, мабуть, найгірше.

За великим рахунком соціалізм чи комунізм — не знаю, бо визначень нема і в півсотні томів Леніна — найсильніше бив тих, соціальний захист кого повинен був забезпечити: пенсіонерів, які все життя працювали на нього, інвалідів, покалічених в роботі на майбутнє і... тих, хто в цю ілюзію вірив. Прагматики — завжди жили непогано. Така собі іронія історії.

Знову грабувати награбоване? Там — злидні. Може, хай краще будуть багаті, а на податки проживуть і бідні?

Костянтин ПАРИШКУРА.

ІСУС ХРИСТОС НАГОДУВАВ П'ЯТЬМА ХЛІБИНАМИ П'ЯТЬ ТИСЯЧ ВІРУЮЧИХ. БРЕЖНЄВ ТА ЙОГО ОТОЧЕННЯ ЗАМАХНУЛИСЯ СВОЄЮ ПРОГРАМОЮ НА 260 МІЛЬЙОНІВ.

ХТО ЛЯКАЄ НАС РИНКОМ

КОЛИ ОРЕНДАРЮВАТИ ДОЗВОЛЯЮТЬ ТІЛЬКИ В РАМКАХ КОЛГОСПІВ ТА РАДГОСПІВ, ПІД ОПІКОЮ ЩІЛЬНИХ ЗАГОНІВ СПЕЦІАЛІСТІВ, ТО ЦЕ ДЛЯ ПІДПРИЄМЛИВОЇ ЛЮДИНИ — ЯК ПРИВ'ЯЗНЕ УТРИМАННЯ.

На Криничанщині йшла «революція». Йшла весною 88-го. Голови колгоспів зажадали скасувати громіздкий районний «уряд», а замість нього утворити державно-кооперативне агропромоб'єднання, узявши за контрактом мобільний штат спеціалістів-консультантів. Якийсь час трималося двовладдя: обрали раду агропромоб'єднання, але апарат РАПО все одно щоранку у повному складі з'являвся у кабінетах, працював, працював. Довелося закликати на поміч міліцію, аби «звільнила приміщення».

Розпорядився виселити раповців молодий на той час перший секретар Криничанського райкому Компартії Віктор Іванович Чорний. Його тоді всі і всюди підносили — і в газетах, і з трибун. Не дарма, зрештою: в районі на повен голос заговорили про волю хліборобську.

Добре пам'ятаю велелюдне зібрання, і як сільські дядьки, палячи в перерві цигарки на майдані біля райкому, розмовляли.

— Чому ж, і я узявся б з півсотні бичків відгодовувати, — казав молодий чоловік.

— Так то хіба оренда? Ні, звичайнісіньке заробітчанство, — заперечував літній і пояснював: — На готових кормах кожен в дамки проб'ється... Якби ти сам їх виростив, зібрав — це я розумію.

— І вирощу, хай тільки дадуть мені землю. Гектарів десять, може й більше.

— Чого захотів, розкривай кишеню ширше, — прохопився відомий у районі бригадир трактористів, але потім його наче струснуло прозріння: — Якби дозволили, відібрав би чоловік п'ятнадцять, обробляв би усю сівозміну...

— Але тільки, щоб самим розпоряджатися урожаєм, — і тут і там залунали голоси.

— Ясна річ, — погодився бригадир і обернувся до нас, газетярів: — Але де гарантія, що завтра не скажуть «баста»? На віку ми пережили не одну перетрубацію. Завжди обіцяли сім мішків гречаної вовни... Чи не засвербить і нас через рік-два розкуркулити?

Десь через рік після подій у Криничках Михайло Горбачов сказав, що варто, звичайно, відмовлятися від РАПО там, де вони ще збереглися. А при зустрічі з журналістами секретар Дніпропетровського обкому Компартії Іван Козак прокоментував ці слова дещо іронічно: «Він (тобто Горбачов) думає, наче їх, РАПО, майже не залишилося...».

Незабаром у місцевих газетах зарясніли повідомлення зовсім протилежного характеру. Там і тут орендарям зухвало і хитро встромляли палиці в колеса. Мені самому довелося їздити у колгосп «Світанок» Новомосковського району. Там кілька чоловік зголосилися вирощувати нетелів. Але після першого ж перевісу худоби так перелякали сумами керівників, що ті заходилися душити оренду.

І подібних випадків траплялося багато. Орендарювати дозволяли тільки в рамках колгоспів та радгоспів, під опікою щільних загонів спеціалістів. А це для свободолюбивої, підприємливої оренди — як прив'язне утримання.

На згаданій зустрічі журналістів з І. Козаком я теж задавав питання. Напередодні побував у господарствах Томаківського і Солонянського районів, де проголосили себе орендарями на сотнях гектарів землі відразу кілька тракторних бригад. Про них багато було розмов — похвальних, ясна річ. Оренда, мовляв, цвіте і пахне. «Стривайте, — зупиняли мене механізатори, — справжня у нас ще й не ночувала. Ця, що є — замаскований звичайнісінький колективний підряд, а ним ми вже ситі. Безправ'я як було, так і зостається».

Як же це розуміти? — і запитав я І. Козака. Іван Терентійович відповів невпевнено: «Та ні ж, то у нас найкращі орендні колективи...».

Натякнув, коротше, що дискутувати немає підстав. Гірше інше: отак невиразно реагували геть на всі випадки орендної кривди. Тим часом залунали голоси голів колгоспів: «А хто ту землю візьме?» тоном глузливим, який означав, що ніхто зроду. «Ви питали людей?» — докидали, чомусь лише за собою залишаючи право знати думки і прагнення селян. Я, скажімо, питав, і не раз чув: «Якщо навсправжки, без обману і надовго, то друге діло...».

Ні заперечувати, ні спростовувати ці та інші подібні міркування не збираюся. Ще й психологічно теперішньому селянину миліше мати хай обмежений, але гарантований мінімум, ніж ризикувати. Тому скажу, що підганяти процес дійсно небезпечно. Однак і гальмувати, тримати на короткому повідку також шкідливо. І коли дивитися на речі ширше, вести мову не тільки про оренду, фермерство та приватну діяльність на селі, а й реалізацію потенцій тих же колгоспів як кооперативно-колективних самостійних господарств, позбавлених пут бюрократичних структур, то топтатися на місці, хай і маршем під оркестр, лякатися доісторичного «капіталізму» — значить відступати назад. А саме це — по суті, згортання радикальних перетворень на селі — нині спостерігається навіч. В упаковці обачної поміркованості не що інше, як бажання зберегти все по-старому.

Парадоксально, та оце задкування видно в Криничанському районі. Приблизно з середини минулого літа В. Чорний несподівано повернув голоблі назад. Віктор Іванович заволів ледве не силоміць обернути усіх в районі у свою віру: «Нам років на два-три конче необхідно вернутися до старих, адміністративних форм господарювання», — твердив всюди. А між «своїми», розповідають, несамохідь прохопився відвертіше: «Упхати б оцю демократію у мішок і втопити...». Один секретар райкому — теж у колі наближених — обурено вигукнув: «Якщо я нічим не буду розпоряджатися, так кому ж я буду потрібен?». От і заходилися разом залякувати ринком, багатими і бідними, наймачами і найманцями, як горобців опудалом.

Та навряд чи знайдеться у Криничанському районі водоймище, у якому можна втопити «мішок з демократією». Далеко не всі пішли за партійним ватажком. Відтак зіткнення з головою колгоспу В. Верховським було неминучим.

Мало що його обізвали анархістом — Володимир Опанасович мав необережність якось процитувати анархіста Михайла Бакуніна, що коли «держава доручить своїй бюрократії завідувати обробітком землі і виплачувати платню селянам, це призведе до страшного безладдя, до масових крадіжок...». Відразу помітили за комуністом Верховським «ідейні відхилення». Це під його впливом Семенівська сільрада, не чекаючи рішень Верховної Ради, оголосила на своїй території існування усіх форм власності. Я вже не кажу, що застосовували усілякі силові санкції стосовно колгоспу, умисне перекручували його виробничі результати, збиткувались над трудящими, яких господарству не вдалося уникнути.

В. Чорний насамкінець зібрав пленум райкому, аби вивести з його складу впертого відступника. Це уже відкритий бій, і, може, ми всі, це більше наші діти залежні від того, хто виграє його сьогодні. Поки що у членів райкому вистачило глузду не пристати покірно до позиції «першого». Але якби хтось на майдані біля райкому раптом і захотів тепер заспівати бадьору «Та орав мужик край дороги...», сумна вийшла б пісня.

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровська область

КРИМ ПРАГНЕ ЗМІН. ЯКИХ?

БУДЕМО СПОДІВАТИСЯ НА ЗДОРОВИЙ ГЛУЗД НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ, ЯКІ ЗМОЖУТЬ І ВІДНОВИТИ ІСТОРИЧНУ СПРАВЕДЛИВІСТЬ, І НЕ РОЗКОЛОТИ УКРАЇНУ.

(Закінчення. Початок на 3-й стор.).

У налагоджуванні нормальних міжнаціональних відносин дріб'язкових речей не буває. Що я маю на увазі? Та візьміть хоча б документи парламенту, які нам надсилають лише українською мовою. Невже не розуміють, що ми витрачаємо час на їх переклад, не встигаємо досконало їх вивчити і вчасно надіслати свої пропозиції?

Б. КИЗИЛОВ: З форсуванням українізації у нас в Криму виходить так: у спільному будинку стеля протікає, підлога провалилась, а нам пропонують, вибачте, фіранки змінити. Нам запропонували змінити всі вивіски на офіційних приміщеннях. Хіба цим сьогодні треба займатися, коли економіка в такому жалюгідному стані? Нам потрібні нові прогресивні закони, нові дієздатні структури, а не задоволення політичних амбіцій. Ми й хочемо створити в нас у Криму нову правову, адміністративно-структурну базу для справжнього відродження півострова і підвищення рівня життя кримчан. І більше нічого. Не допоможуть — ми робитимемо це самі.

А ось що сказав з цього приводу Голова Президії Верховної Ради УРСР Л. Кравчук:

— Крим як територія, як народ зі своєю історією і специфічними соціальними особливостями має всі права на власну державність.

Але я вважаю, що відновлювати її треба не механічно, а з урахуванням тих змін, які сталися в Криму, Союзі і на Україні за останні десятиріччя. А вони були значними і демографічними, й соціальними, й економічними.

Нам треба відновити кримську державність так, щоб не пересварити людей. А це можна зробити тільки не змінюючи територіального перебування майбутньої Кримської автономії...

— Тобто в складі УРСР?

— Саме так. Росіяни в Криму бояться українізації тому, що неінформовані про головне. Якщо Крим стане автономною республікою, то відразу набуде всіх державних, правових, соціально-економічних та інших прав і сам визначатиме свою мову, структуру, пріоритети розвитку тощо. Це все визначатиме кримський парламент. То яка тоді різниця, де буде нова республіка: у Союзі, Україні чи в Росії?

Але я категорично проти звинувачення України в «націоналізмі» і прагненні вийти із Союзу. Є рішення парламенту про вихід із СРСР? Нема. То навіщо драматизувати ситуацію, відповідно настроювати людей?

Або що це за аргумент: Україна проти Союзного договору? Якого договору? Якщо від 22-го року, то його ніхто не скасовував, він діє. Новий же ми розроблятимемо разом, і він буде іншим, враховуватиме нові політичні реалії.

— А ваше ставлення до референдуму?

— Мені особисто референдум з приводу зміни статусу Криму не потрібен. Я готовий відстоювати це питання в парламенті, але тільки за умови автономії в складі УРСР. Ніхто не дозволить руйнувати територіальну цілісність України, визначену Декларацією про державний суверенітет.

Говорять: настрій кримчан відомий — усі за зміну статусу. Тоді навіщо проводити референдум? Хіба що для самовизначення? У такому разі — це справа кримчан. Головне — поставити правильні запитання в референдумі, щоб свідомо або несвідомо не спровокувати людей на неправильні кроки і потім спекулювати висновками. Сподіваюся, що депутатам вистачить здорового глузду й виваженості, щоб не пересварити два братні слов'янські народи.

Будемо сподіватися й ми, що вистачить державного розуміння і кримчанам, і народним обранцям. Що не стане референдум політичним викликом, не пересварить українців і росіян, що не доведеться нашим дітям і онукам, як нам сьогодні, виправляти помилки. Будемо сподіватися й на здоровий глузд депутатів парламенту України, які зможуть і відновити історичну справедливість, і не розколоти Україну, зберегти її територіальну й духовну цілісність.

Володимир СКАЧКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України» з парламентських питань.
Сімферополь — Київ.

—Інформ-шоу—

ТА ВСЕ Ж ПОШТОВА СКРИНЬКА

Усього лише якихось 150 років тому не було в Ганновері жодної поштової скриньки. Правда, й самої Німеччини, об'єднаної лише Бісмарком в єдину державу, теж не було. А ось у Пруссії поштові скриньки були (аж дві тисячі), й німці, приїжджаючи з Берліна в Ганновер, дуже обурювались. Як так, кожний лист, листівку потрібно нести в поштове відділення й там з рук в руки передавати його поштовому службовцеві...

Ганноверці мали на цей випадок чимало виправдань. По-перше, листи відразу ж надходили на сортування, по-друге, якщо адреса була написана нерозбірливо, її тут же могли уточнити, по-третє, — заслін анонімним листам, які пошта не приймала зовсім.

Однак потім справа зсунулася з мертвої точки. Спочатку поштові скриньки з'явилися на дверях поштових відділень, потім на поштових вагонах, а тоді — всюди, де потрібно.

На знімку: поштові скриньки Німеччини у своєму історичному розвиткові.

Фото з тижневика «НБІ».





А ДЕ КУРІНЬ!

Відомо, що з милим рай і в курені. Та курені тепер на Заході не в пошані. В моду входять весілля на пляжі і, природно, медовий місяць там же. Як повідомляє зарубіжна преса, застрільниками нової справи стали власники прибережних готелів Ямайки. Весілля на пляжі (за західними мірками) коштує не так уже й дорого: всього 1290 марок додатково до готельних витрат. Церемонія вінчання прямо на березі, за бажанням молодих, проводиться або за церковним або за цивільним обрядом. Формальності — мінімальні. Фірма гарантує молодятам два підвісних гамаки й переносний холодильник, а також ласкаве й тепле Карібське море біля ніг. Курінь не пропонується...

«ВЛАСНА НЕЗАЛЕЖНА ПОЛІТИКА»

ЗАРУБІЖНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ

«Україна неоднорідна у своїх прагненнях до повного суверенітету і незалежності. У той час як Західна Україна цілковито за незалежність, східна частина, а також столиця республіки Київ ще остаточно не визначили своїх поглядів. Посередником між цими двома сторонами виступає президент Леонід Кравчук. Республіка бажає підписати новий Союзний договір лише тоді, коли буде схвалено нову українську Конституцію, яка закріпить політичну, господарську і культурну самостійність».

«Франкфуртер альгемайне цайтунг» (ФРН).

* * *

«Після десятиліть перебування в ролі пригнобленої нації одна з найбільших європейських держав починає відновлювати своє місце на карті Європи. 52-мільйонна Україна, найбільша за населенням неросійська республіка СРСР, не лише проголосила суверенітет, а й почала проводити свою власну незалежну політику. Такий перебіг подій має важливе значення як для майбутнього радянської імперії, так і для європейської політики загалом.

Як відомо, Україна домагалася представництва у гельсінському процесі. Республіканський уряд відмовився включити свого міністра закордонних справ Анатолія Зленка до спільної радянської делегації на паризькій Конференції з питань безпеки і співробітництва в Європі. Більше того, Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук надіслав спеціальне звернення до учасників Конференції, в якому зазначено, що, ухваливши Декларацію про державний суверенітет, Україна бажає брати безпосередню участь в європейському процесі. З київської точки зору, а також згідно і з радянськими, і міжнародними законами правових перешкод для незалежної участі республіки в усіх правових форумах і структурах немає...

...Україну було представлено в Парижі головою Комісії у закордонних справах Верховної Ради республіки Дмитром Павличком та головою «Руху» Іваном Драчем. Факт, що два лідери-демократи привезли і розповсюдили звернення, підписане їхнім політичним супротивником Кравчуком, підкреслює той ступінь єдності, з яким комуністична влада на Україні та демократичні сили республіки, незважаючи на гострі розходження з інших питань, хочуть бачити свою республіку на належному місці серед міжнародної спільноти».

«Уолл-стріт джорнел» (США).

* * *

«...Можна прогнозувати, що економіка республіки в майбутньому зазнає серйозних втрат. Якщо дехто бачить вихід з такого становища у переорієнтації на торгівлю із Заходом, то аналіз існуючих торговельних зв'язків не підтверджує цієї думки. Експорт українських товарів на Захід становить невелику частку українського загального експорту. А крім того, відбувається в рамках загальносоюзного. Збільшити цю частку в умовах самостійної економіки можна було б за рахунок сировини, що видобувається на території України. Готові ж товари українського виробництва, навіть сільськогосподарські, не витримують конкуренції через низьку якість...

Отже, слід визнати, що навіть у разі повного політичного суверенітету республіка навряд чи зможе швидко обмежити сьогоднішню залежність від решти Радянського Союзу. Проте Україна має історичні економічні зв'язки зі східноєвропейськими країнами

—Наш прес-клуб—

і не може не скористатися зі свого економіко-географічного положення між Європою і СРСР. Врешті-решт, промисловість України може легко завоювати увагу західних фірм, якщо уряд республіки поспішить зі створенням сприятливого економічного та психологічного клімату для приваблення зарубіжного капіталу».

Радіо «Свобода».

* * *

«Хоча українці і бажають мати свої представництва в західних економічних установах та свої посольства в столицях західних країн, однаке для формального дипломатичного визнання ще не настав час, бо Захід не хоче загострення кризи в Радянському Союзі. Українці мусять самі вибороти собі свободу. Однак Захід повинен уже сьогодні розширювати свої зв'язки з окремими республіками Радянського Союзу, удосконалювати гельсінкський процес, щоб у ньому могли брати повноправну участь і Україна, й інші держави. Завдання західних країн — погодитись із фактом неминучості розпаду Радянського Союзу і зробити все можливе, щоб це відбулося спокійно».

«Крісчен сайєнс монітор» (США).

ПЕРСЬКА КРИЗА:
ЧИ БУДЕ «КІНЕЦЬ СВІТУ»?

«Шалене гудіння вогненних стовбурів, що гігантськими газовими пальниками сягають аж ген за обрій, хмари чорного диму затулили сонце. Ми не знаємо, день зараз чи ніч — однаково чорне закіптявлене небо, підсвічене зловісним вогнем палаючих свердловин. Довкола — ані стеблини, ані комахи — все живе загинуло, зникло, пішло в просочений кислотою розпечений пісок. А у тьмяній задимленій далині застигла мертвою лискучою плівкою нещодавно жива і прозора Затока».

Так змальовує можливі екологічні наслідки критичного розвитку Перської кризи американський письменник-футуролог Дік Жербер у своїй повісті «Апокаліпсис уже розпочався», яку автор оперативно створив на основі прогнозів учених, що досліджують питання захисту навколишнього середовища. А прогнози ці, слід зазначити, досить песимістичні. І чи не тому світові засоби масової інформації вбачають головну біду конфлікту саме у порушенні екологічного балансу, відсуваючи на другий план навіть безпосередні людські жертви і матеріальні збитки.

Найбільша небезпека, вважають екологи, пов'язана із загрозою Саддама Хусейна підпалити нафтові родовища Кувейту. На думку виконавчого директора компанії «Брітіш петролеум» Б. Балтера, можуть одночасно спалахнути 300—400 нафтових свердловин; за оцінками інших спеціалістів, кількість осередків вогню може сягати кількох тисяч. У такому разі для того, щоб погасити палаючу нафту по всій країні, може знадобитися півроку і більше. За цей час непоправних збитків буде завдано природі регіону, яка і так постраждала внаслідок ірано-іракської війни, і цей удар може виявитися для неї смертельним. На думку англійського хіміка і активіста екологічного руху Тіма Спелфілда, гігантська пожежа, а горітимуть до двох тисяч барелей нафти одночасно, призведе до того, що небо затягнеться щільною завісою з диму. Внаслідок цього буде перекрито доступ сонячному промінню, і це завдасть непоправної шкоди зеленим насадженням, а температура у регіоні знизиться на п'ять—десять градусів за Цельсієм, що призведе до катастрофічних змін усієї екосистеми.

Голландський колега Спелфілда, експерт з питань навколишнього середовища з Амстердамського університету Л. Рейндерс висловив також занепокоєння, що надмірна кількість кіптяви і сажі призведе до різкого зростання ракових захворювань, а якщо пожежу довгий час не вдаватиметься загасити — до загального потепління клімату на планеті.

Щоправда, американський кліматолог Джефрі Х'юз бере під сумнів ймовірність катастрофи такого масштабу. Однак, у тому, що внаслідок пожежі навіть на малій частині нафтових свердловин — на величезній території аж до Пакистану йтимуть кислотні дощі, вчений глибоко переконаний.

Звісно, розмір катастрофи залежатиме від кількості підпалених нафтових свердловин, які водночас вдасться пошкодити військам Хусейна. Оскільки експерти підтвердили малі шанси на підпалення їх шляхом бомбардувань з повітря, палатимуть здебільшого заздалегідь заміновані родовища, тому масштаби пожежі прогнозувати важко.

На відміну від екологів, представники нафтової індустрії переконані, що шкода від цих пожеж буде набагато скромніша. Такої ж думки і міністр енергетики Великобританії Джон Уейкхем, який запевнив, що гігантські нафтові резервуари Кувейту, а вони сягають 65 мільярдів барелей, ні в якому разі не можуть бути підпалені, а нафта може горіти лише у тій кількості, у якій вона витікає через свердловини, і це, мовляв, не призведе до значних катастрофічних наслідків. Погоджуючись з цим висновком, швейцарські вчені Ханс Ешгер і Керрі Келтс стверджують, що на тлі загального забруднення атмосфери промисловістю й автотранспортом, пожежа на нафтопромислах у зоні Перської затоки істотно не змінить екологічну ситуацію у світі.

Значно більше вчених світу тривожить можливість забруднення Перської затоки багатьма тоннами нафти, у порівнянні з якими ті одинадцять мільйонів галонів, що вилились під час катастрофи танкера «Екссон вальдес» біля берегів Аляски, вважатимуться дріб'язковою неприємністю. Спеціалісти американської природоохоронної організації «Сіз ет ріск», що брали участь у ліквідації наслідків катастрофи з «Екссон вальдес», вважають: наслідки забруднення нафтою Перської затоки будуть набагато трагічніші, бо там майже не буває штормів, здатних нейтралізувати розлиту нафту, та й за своєю географією море напівзакрите, отже, має слабку і вразливу екосистему.

Неабияке занепокоєння викликає також можливість застосування з обох боків хімічної, бактеріологічної та ядерної зброї, яке, окрім тисяч людських жертв, призведе до значних екологічних втрат у регіоні. В'єтнам досі не може ліквідувати всіх наслідків застосування американцями «Ейджент оранджа» та напалму, а результати хімічно-бактеріологічної війни в Перському регіоні взагалі важко передбачити.

Звісно, для нашої країни вони будуть менш відчутними. Враховуючи розу вітрів регіону, фахівці переконують, що отруєні повітряні маси навіть не досягнуть кордонів СРСР. Однак, як відомо, все у природі взаємопов'язане. І якщо навіть використання дезодорантів збільшує озонові діри в атмосфері, то напевне ж такий глобальний конфлікт, як Перський, вдарить по всій земній екосистемі, отже, по всіх нас.

Прокіп ЮРЧУК.

НАВІТЬ КИЦЬКА МАЄ ПРАВО...





Бомж, як відомо, — особа без адреси в паспорті, тобто, особа суспільно неповноцінна, як на наш погляд.

А які ми — з погляду бомжа?

Приміром, що таке для них фотокореспондент? Мабуть, — неестетичне опудало, дике створіння, непридатне до діла, ще й нахабне та позбавлене добрих манер.

Навіть підійти до такого — соромно.

Але вона — Женя, 47 років, мешкає на столичному вокзалі, — переступила цей бар'єр і підійшла першою. Підійшла, щоб запитати, чи скоро Різдво. Виявилась людиною хоч і без паспорта, але не без гонору: спробу ближчого знайомства обрубала, вдавшись до лексикону, властивого далеко не всім чоловікам.

Потім вони звикли одне до одного й працювали вже разом.

Тобто, він собі байдикував і час від часу клацав затвором фотоапарата. У неї ж вільного часу не було протягом цілісінького дня. Адже вона промишляє милостинею. А милостиня — копійки, тож доводиться крутитись. Втім, для серйозної ділової людини гроші — не мета, а засіб. Женя може віддати все зібране якомусь сліпому невдасі, котрий не вміє просити, а тому потребує благодійництва...

Отак вона й снує по вокзалу. Робота клопітна й вимагає відновлення сил. А для цього згодиться й лосьйон. Звісно, вітчизняний лосьйон має не бозна який аромат — доводиться занюхувати квіточкою.

Певний час відводиться на ділові зустрічі й на урочисті прийоми. Етикет, як бачите, вимагає поцілунків та урочистих промов, не призначених для стороннього вуха.

Інколи можна дозволити собі розслабитись, але ненадовго — не на пенсії ж! Як не є, а приємно, коли твою роботу хоч хтось оцінює. Часом вона навіть підморгувала фотокореспондентові: що ти, мовляв, знаєш у цьому житті? Я у твоєму віці вже зону мотала...

Під кінець дня Женя розщедрилась, і вони сфотографувалися удвох. Затвором клацнув хтось інший — річ проста.

...Навіщо їй потрібне було Різдво? Чому боялася пропустити свято? Ту єдину ниточку, що пов'язує її з утраченою колись святістю? Хто зна... Англійці кажуть у таких випадках: «Навіть кицька має право поглянути на короля».

Віталій ЖЕЖЕРА.

Фотосюжет Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.











Микола КОЗЛОВСЬКИЙ — фотокореспондент «Голосу України». Йому 21 рік. Щойно скинув солдатську шинелю. До армії вчився на фотомайстра павільйонних зйомок, але Миколина душа не захотіла обмежуватися салонами. Тому обрав живу і неспокійну репортерську роботу.

Борги наші

У ПРИЙМАХ ЯК У ПРИЙМАХ

Скільки б ви думали сиріт на Україні? Близько 70 тисяч. Чому ж, запитаєте, існують черги на усиновлення? **Тому, що люди хочуть взяти** на виховання здорових дітей, а за статистикою на момент вступу до школи 80 відсотків малят мають певні відхилення в здоров'ї. А ще треба зважити на те, що теперішні мешканці сирітських установ — переважно із сімей, де батьків позбавлено батьківських прав, або вони від тих прав самі відмовились (40 відсотків), а також діти матерів-одиночок та багатодітних батьків, які не мають умов для виховання (20 відсотків). Не треба розповідати про особливості цих категорій? Діти несуть на собі відбиток способу життя батьків (а також умов їхнього життя), тож здорових серед них практично немає.

Поширені такі патології, як затримка психічного розвитку, порушення опорно-рухового апарату, зору, мови, слуху, захворювання серця, печінки, нирок... Що не історія розвитку дитини, то цілий букет діагнозів. Тож і вирватись із тенет сирітства випадає одиницям. Більшість сиріт так і залишається на руках у держави, які ростить своїх неблагополучних дітей, з яких не всі і громадянами зможуть стати. Саме це значною мірою визначає ставлення суспільства до сиріт. Чи справедливо робити таку заяву сьогодні, коли сироти, можна сказати, одягнені і ситі? Діти середньої радянської сім'ї часто не бачать такого забезпечення, яке вважається нормою, скажімо, у київському дитячому будинку «Малятко». Рожевопінні покривала роблять спальні схожими на будуари, всюди килими, а які іграшки в ігрових кімнатах, а яке меню в їдальні! Та ось подробиця: у сумно пам'ятному 1986 році дітей, в яких ніби все є — і килими, і іграшки, і смачна їжа — не вивозили з Києва. Можна сказати, списали з рахунку разом з усім, що їх оточувало. Напевне хтось вважав: у небезпечну годину треба рятувати повноцінний потенціал, а цим — як Бог дасть. Що тут скажеш? Щодо повноцінності, то відомі приклади, коли з майже неповноцінної дитини при сумлінному догляді виростала людина, не позбавлена навіть деяких талантів. Діти ж із затримкою психічного розвитку — не інваліди (не кажучи вже про хворих на серце чи шлунок). Вони, зрозуміло, не складуть інтелектуальної слави суспільству, але можуть вирости працьовитими громадянами. Та це один бік справи. Є другий: тих нещасних дітей нам не завезли з іншої планети, десятки тисяч скалічених доль на совісті нашого суспільства, яке не зберегло свого морального здоров'я. Тож кому, як не йому, нести свій хрест? А воно його, скоріше, волочить.

Скажімо, створивши мережу спеціальних дитячих закладів — для глухих і тих, хто погано чує, для сліпих і тих, хто погано бачить, для дітей із затримкою психічного розвитку тощо, не подумали про підготовку медичних кадрів, зорієнтованих на роботу саме з сиротами. Дитячим будинкам і школам-інтернатам потрібні не просто медики — їм потрібні люди, які б могли по-батьківськи ставитись до дітей. А таких небагато. У навчальних медичних закладах майбутні спеціалісти навіть уяви не отримують про те, що це воно таке — робота в дитбудинках. Молоді спеціалісти тільки й знають: опинившись у тих стінах, втратиш кваліфікацію, нажити ж нічого не наживеш, бо заробітна плата невелика, квартири не дочекаєшся... Тож медична молодь обминає сиріт десятою дорогою. Розповідала мені лікар київської школи-інтернату № 3 Лариса Іванівна Лавренчук, як сюди потрапила:

— Жоден не хотів працювати в інтернаті, а діти вже довго були без лікарського нагляду, тож мене, як парторга групи, і направили... — Вона по-доброму усміхається: — Але тепер я задоволена, що так вийшло. Прикипіла до дітей. Ось би тільки з житлом вирішилось...

Треба було чути, як розповідає Лариса Іванівна про своїх пацієнтів, щоб зрозуміти: інтернату пощастило з лікарем. Але це неординарний випадок. Частіше буває так, як трапилось у тому ж інтернаті з двома молоденькими медичними сестричками, які тільки-но вийшли на роботу і зразу ж — у декрет. Як кажуть, справа житейська. Але ж чи не повинні були в Міністерстві охорони здоров'я, через яке вирішується питання розподілу молодих спеціалістів, розібратись, кого направляють до інтернату? А краще — подумати про принцип підготовки медичних кадрів для роботи з дітьми-сиротами? Таке побажання висловили в Маріупольському, Кіровоградському, Івано-Франківському та інших дитячих будинках, з керівництвом яких розмовляла. Уявляється, вони правильно ставлять питання, бо мова ж не лише про чуйність та сумлінність, які потрібні медикам у дитячих будинках, а й про уміння організувати тут роботу. Це не поліклініка чи лікарня, де тебе забезпечать обладнанням і медикаментами (по можливості, зрозуміло). Тут усе діставай сам. Уже знайома нам Лариса Іванівна виявила наполегливість — обладнала свою службу всім необхідним. А ось лікар Криворізького дитячого будинку Фіра Григорівна Нюренберг ніяк не може дістати сухожарових шаф. Три роки сумлінно пише замовлення, та нічого не добилася. Чи можуть бути до неї претензії? Пенсіонерка. Уже не має сил долати барикади байдужості. Хоч дитбудинкам сьогодні намагаються не відмовляти в необхідному, а все ж таки бачимо: відчиняють тим, хто стукає. Це означає, що системі потрібні люди, здатні поставити справу так, як цього вимагають інтереси дітей, — ініціативні, наполегливі...

Щоправда, є проблеми, які не вирішити і найенергійнішим. Найкричуща — оздоровлення дітей-сиріт. Досі, як не дивно, її навіть проблемою не вважали. Не кажучи вже про кабінетних працівників, далеких від буденних турбот дитбудинків і шкіл-інтернатів, навіть деякі медики-практики не завжди розуміють, що то є — оздоровлення. Наприклад, медсестра Маріупольського дитбудинку Ніна Іванівна Федоренко, розповідаючи, як оздоровлюються їхні діти, сказала: в санаторіях та... лікарнях. Ви здивовані? Я теж, але вона справді вважає, що перебування в лікарні оздоровлює.

Слава Богу, не всі поділяють її точку зору. Директор уже названого «Малятка» Лідія Семенівна Литвиненко категорично наполягає на тому, щоб для малюків (принаймні 15 будинків, розташованих у містах) виділили дачі, куди можна було б їх вивозити на весь літній сезон. Директор згадуваного київського інтернату № 3 Олена Іванівна Берліна вважає, що власна база відпочинку потрібна і її підопічним. Дітей до восьмого класу влаштовують у піонерських таборах, і це породжує ілюзію вирішеності проблеми. Але давайте поміркуємо. По-перше, їх туди беруть лише за умови, що вони прийдуть з власними вихователями. Таким чином, керівництво шкіл-інтернатів щоліта опиняється перед вибором — оздоровлювати дітей чи надавати законні відпустки педагогам? По-друге, ставлення адміністрації таборів до інтернатівських, як правило, є упередженим. Що б не трапилось — їх апріорі вважають винуватцями. Під кінець сезону діти збиваються в озлоблені зграйки — який же відпочинок при такому психологічному навантаженні? А взяти харчування: у таборах не до дієти, тож закінчується оздоровчий сезон — і для хроніків починається лікувальний. Але це — застарілі «мозолі». Є нові. Ввели одинадцятирічне навчання, а старших дітей у табори не беруть. Ті ж, хто вступає до училищ і технікумів, взагалі «провисають» між минулим та майбутнім: інтернату, як уже сказано, їх нема куди діти, а навчальні заклади, до яких вони вступили, не вважають за свій обов'язок про них турбуватися до 1 вересня.

— Що в цій ситуації мене найбільше тривожить, — ділиться своїм болем Олена Іванівна, — діти відчувають себе нікому не потрібними. А ви б не відчували, сидячи на клумаках і не знаючи, куди саме поїдете і чи поїдете взагалі? Тобто куди вас візьмуть і чи візьмуть? А якщо й так, то не виключено, що через тиждень виженуть, на тій підставі, що хтось із батьків поставить питання про неможливість спільного відпочинку їхніх, «нормальних», дітей і дітей «якихось там алкоголіків», — таке було.

Не бажаючи бути голослівною, Олена Іванівна показувала мені листи, в яких дорослі дяді з профспілкових комітетів ставили питання саме так — негайно забрати інтернатівських дітей з піонерського табору, бо вони там щось скоїли. Згодом виявилось, що порушення було на совісті якраз «нормальних» дітей, але травму вже було завдано, чергова образа тягарем лягла на душу і вихованців, і вихователів інтернату.

Про подібні випадки розповідала мені і Лідія Семенівна: наприклад, її чотирирічного вихованця адміністрація санаторію, де він лікувався, теж вимагала забрати, бо «не знаходила на нього управи». Не знаходила, напевне, тому, що й не шукала, адже в дитячому будинку він не виявляв особливої агресивності, хоч і не був тихим дитям.

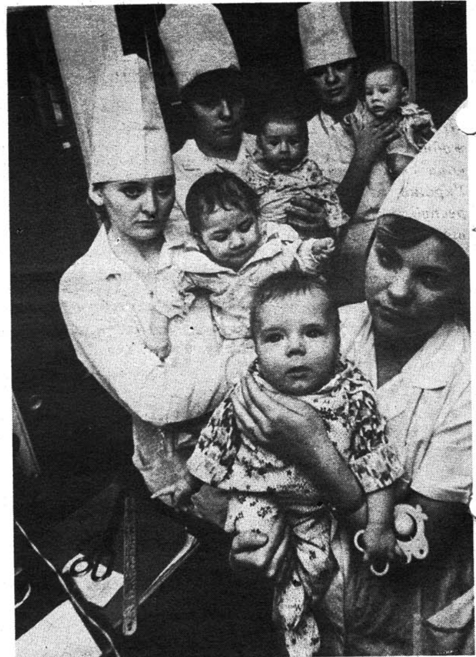
У приймах як у приймах: ніби й одягнуть, і нагодують, але один хибний крок — і почуєш у спину, що — нахлібник. Тож годі голосити над сиротами, кидаючи їм час від часу шматки у вигляді килимів у спальню та червоної ікри на стіл. Прикрашене таким чином сирітство не перестає бути сирітством. Щоб поставити на ноги дітей, які лишилися без сім'ї, ними потрібно займатися спеціально, тобто з урахуванням їхньої психології, їхніх умов життя. Ними треба займатися так, щоб у своєму суспільстві вони не відчували себе приймаками. Як довів досвід, без цього не виростити повноцінних громадян навіть з тих, з кого можна. Коли це зрозуміють у колах, що мають вирішувати проблеми дітей-сиріт?

Що стосується педагогічних, то там ніби почали розуміти — звідси деякі зміни в системі підготовки кадрів. А от у медичних — зрушень поки що не видно. Скажу більше: після того, як у міністерстві охорони здоров'я скасували главк, який відав питаннями охорони материнства і дитинства, важко навіть знайти людину, яка б розповіла про стан справ у будинках малюків: той на курсах, той у відпустці, а той не знає, що сказати.

Тож із своїми міркуваннями я попрямувала до комісії Верховної Ради УРСР у справах жінок, охорони сім'ї, материнства й дитинства. Голова її Георгій Іванович Ходоровський визнав: досі названими проблемами влада не займалася. Пообіцяв найближчим часом вивчити ситуацію, що склалася. Швидше б! А то з ким не говорила в дитбудинках і школах-інтернатах, відчувала: люди не вірять, що їм справді хочуть допомогти: мовляв, ну ще раз напишете, а нам що з того? Все одно залишимось наодинці зі своїми бідами. Це — дорослі. А діти? Ті — мовчать. І мовчатимуть, поки ростуть. Але коли виростуть — виплеснуть накопичені образи суспільству в обличчя. Та добре, якщо в обличчя. А скоріше то буде удар в спину. Знайдуться такі, що скажуть: це ж несправедливо, бо годували, одягали... А я думаю: справедливо. Тільки не треба такої справедливості чекати. А треба негайно робити все можливе для того, щоб не втратити чергове покоління. Ми вже стільки їх втратили...

Марина ДЯТЛОВА,
оглядач з питань охорони здоров'я.

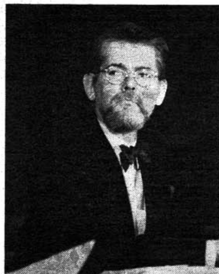
70 ТИСЯЧ СИРІТ — БАГАТО ЦЕ ЧИ МАЛО? А ВИ УЯВІТЬ СОБІ КІЛЬКА НЕВЕЛИЧКИХ МІСТЕЧОК, МЕШКАНЦІ ЯКИХ СУЦІЛЬ СИРОТИ — І ВІДПОВІДЬ НАПРОСИТЬСЯ САМА СОБОЮ.



Всіх цих малят батьки покинули. Вижити їм допомогли лікарі та медсестри Чернігівської обласної лікарні. Вдивіться пильніше в ці оченята: може, хто впізнає своє дитя? Може, хто схаменеться? Хоч на одного сироту стане в світі менше...

Фото В. ІНЮТІНА.

ДЕСЯТКИ ТИСЯЧ СКАЛІЧЕНИХ ДОЛЬ — ЦЕ РОЗПЛАТА НАШОГО СУСПІЛЬСТВА ЗА ТЕ, ЩО НЕ ЗБЕРЕГЛО СВОЄ МОРАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я.



ОСВІТА — ДИТЯ ДЕМОКРАТІЇ

Наприкінці грудня у Києві в рамках першого конгресу Республіканської Асоціації Україністів проходила наукова конференція «Україна і Росія». З доповіддю на тему: «Українсько-російські літературні взаємини в XIX столітті: питання глибших структур» виступив президент Міжнародної Асоціації Україністів, професор Гарвардського університету Джордж ГРАБОВИЧ.

Наш кореспондент зустрівся з ним і мав розмову.

— Що спонукало вас, пане Грабовичу, прибути на цей конгрес?

— Перш за все — почуття обов'язку. Як президент МАУ я вважаю, що нашим найпершим покликанням є активна позиція в розвитку науки, зокрема дослідження відносин між Україною та її північним сусідом. Це питання надто важливе сьогодні.

— Ви займаєтеся також і культурологічними питаннями?

— Так.

— Очевидно, нині такий феномен, як культура, все більше стає проблемою загальнолюдською?

— Розумієте, культура — поняття дуже широке. Його можна наповнювати будь-яким змістом: політичним, економічним, екологічним... Це своєрідне ядро, що уособлює розвій або відсталість, травмованість як конкретної особи, так і колективу, нації. Отже, досліджуючи культуру, ми досліджуємо душу.

— Тобто культура — сконцентрований вираз духовності?

— Це вияв свого «Я» від індивіда до величезної групи.

— Чи не змогли б ви, зокрема, розповісти про напрямки культурологічних досліджень Гарвардського університету?

— Наш університет, а точніше інститут (якщо йдеться про україністику) ще від початку свого існування займався проблемами культури, особливо її історичними та літературознавчими аспектами.

Упродовж останнього часу ми значно розширили сферу досліджень за рахунок політичних, економічних та культурологічних напрямків. Вважаємо, що сьогодні це конче важливо, оскільки прагнемо співробітничати в галузі україністики якомога ширше. Тут досить нагальною є потреба дослідити й вивчити питання взаємовідносин різних структур суспільства, стосунки між групами та індивідами. До того ж подібні питання необхідно розглядати в поєднанні з історичним досвідом та нинішньою політичною ситуацією. Це допоможе знайти складові переходу від тоталітарного до демократичного суспільства. Цебто історія для нас — не самоціль, а надійний засіб ефективніше осмислити сучасність.

— До речі, ви непогано ознайомлені з нинішнім станом української культури. Як оцінюєте її рівень у порівнянні, примір, із західноєвропейським?

— Питання не тільки складне, а й сумне. Не відкрию жодних секретів, коли скажу, що Україна та й інші республіки Союзу відстають від розвинутих країн і в культурному відношенні. Причиною цьому, гадаю, — довгочасне панування деградованої політичної системи, яка не давала можливостей для вільного розвитку і насаджувала неприродні, часто одіозні ідеологічні догмати. А все це разом деформувало, спотворювало нормальне людське мислення. Тоді як культура потребує вільного людського духу.

«Не відкрию жодних секретів, коли скажу, що Україна та й інші республіки Союзу відстають від розвинутих країн і в культурному відношенні».

Щоправда, останніми роками на Україні відбуваються щодо цього позитивні зміни, хоча нинішній час потребує більших результатів. Ось тут і повинна ефективніше запрацювати економіка. Інакше не буде інфраструктури для розвитку мистецтв. Взагалі ж економіка й культура невіддільні. Культура, власне кажучи, виконує функцію коду, в якому «зашифровано» матеріальні здобутки.

— Як ви вважаєте, чи існують зараз надійні механізми захисту культури від комерціалізації?

— Мені здається, що комерціалізація не є злом. Вона наповнюється негативним змістом, якщо нема інших чинників, котрі приборкували б, регулювали її: традицій, колективного розуму, різних інституцій. За нормальних умов зв'язок мистецтва й бізнесу цілком нормальний. І не слід цього боятися. Візьміть, наприклад, культуру капіталістичного суспільства. Там ніхто не прагне боронити її від комерціалізації.

У стабільному суспільстві, де є почуття громадянства й могутні інституції, як-то релігія, традиції та різні види людського діяння, що дозволяють комерції існувати як вільному бізнесу, вони, себто культура і комерція, існують паралельно й взаємодоповнюють одна одну. Коли ж комерція відбувається без конкуренції, коли відсутні механізми захисту її від негативного впливу, то це вже біда.

Така ситуація типова для суспільства, в якому держава узурпувала всі права на культурні надбання. Тут дійсно необхідно боронити їх.

Отже, це питання надто делікатне. І виникатиме воно лише в тоталітарному суспільстві. Ну а щодо комерціалізації взагалі, то це природне явище. На Заході, повірте, існує багато видів комерційного мистецтва: кіно, театр тощо. І що ж — нормально існують, не перебігаючи дорогу своїм «некомерційним» колегам.

— Культура — дитя демократії, чи не так? Є незаперечні свідчення, що до вдарювання Катерини II на Україні процвітала освіта. При багатьох церквах були свої школи, де вчили грамоті дяки — випускники Київської академії та українських семінарій. Вчили, до речі, всіх дітей. А в Київській академії, зокрема, освіту здобували не тільки українці. Усе це, напевно, від досить-таки розвинутого, як на той час, демократизму України.

— Безумовно, перехід України під зверхництво Росії, втрата прав і автономії залишили трагічний відбиток на освіті й науці. Якщо, наприклад, ще на початку вісімнадцятого століття Київська академія була значним східноєвропейським культурним центром, де отримували освіту представники різних країн, то через кілька десятиліть вона стала маргінальною, а Україна перетворилася на сплячу провінцію й згодом повністю деградувала. Взагалі, історія української культури петровсько-катерининської доби — довга темна ніч, під покровом якої втратилися залишки вольності й остаточно закріпачили народ.

Я не зовсім згоджуся з тим, що Київська академія, інші суспільні інституції були повністю демократизовані. Звичайно, певні елементи демократії мали місце, а в цілому суспільство мало чим відрізнялося від тогочасних суспільств. І в ньому відбувалися структурні зміни, тривали закономірні процеси в науці, культурному та церковному житті. Хоча загалом допетровський час — чи не найсвітліша сторінка нашої історії.

Значно пізніше, в XIX столітті, козаччина стала для романтиків моделлю демократизму. Певною мірою це так і було. Але не перебільшуймо. Відбувалися ж бо різні процеси інституційного життя. І цього не слід забувати.

Я навмисне обминаю питання класової боротьби, оскільки розглядаю ті процеси під іншим кутом зору, відмінним від марксистського. Мені здається, що для розуміння процесів розвитку України слід вивчати саме наші інституції: які вони були й у чому їх слабкість? Бо то є наша найбільша історична біда, оскільки українська духовна суть існувала, як правило, на позаінституційних або квазі-інституційних засадах. Тому сьогодні важливо відтворити справжні інституції замість спотворених бюрократичних механізмів. Щоб людина могла вільно належати будь-якій з них, а не перетворюватися на власність держави.

— Отже, свобода вибору позадержавного духовного життя — церкви, політичної партії, клубу — складова успішного розвитку культури? Чи не це сприяло тому, що культура, духовність діаспори не тільки вижили, а й, як бачимо, гідно репрезентують себе?

— Так, саме демократичний лад країн, де оселилися українці, значною мірою сприяв збереженню національного духу, культури. Хоча існують ще кілька чинників, які допомагають зберегти нетлінне. Зверніть увагу — культура української еміграції розвивалася жвавіше, ніж в інших, навіть чисельніших групах. На мою думку, одна з причин такого стану — обов'язок зберігати свої традиції. Українці відчували себе покликаними плекати те, що перебували під загрозою на Батьківщині. А демократія — лише грунт, на якому при дбайливому догляданні можна мати великий врожай.

— На конференції робилися спроби прогнозування можливих шляхів розвитку стосунків суверенних України та Росії. Хотілося б почути, пане Грабовичу, ваші міркування з цього приводу.

— Думаю, останні події, зокрема підписання договору між двома країнами, дають підстави для оптимізму. Якщо цей почин продовжуватиметься, то ситуація виглядатиме непогано. Хоча деякі моменти взаємовідносин просто насторожують. Візьмімо хоча б російську інтелігенцію, яка ще не поставила на належний рівень питання співіснування з Україною. Воченидь це не хвилює, не ставиться там так гостро, як у нас. Або месіанські заклики Солженіцина... Якщо ці й подібні явища не приживуться сьогодні, то повне взаєморозуміння між обома нашими народами стане неминучим.

Володимир ТЕТЕРУК.



Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

РОДЕ НАШ КР



АТИ пригортає до серця дитину, а над нею в погідному небі веселка грає й береже сяйливим німбом від громів, а під ногами цвіте рідна земля й дарує силу для життя.

Несемо в душі з дитинства святий образ материнської любові, який споконвіку зоріє над світом і оберігає світ, і доки мати тримає під сонцем дитя, доти будуть сущі земля і небо.

І буде суща мати Україна і ми, її діти!

Мадонна з сином на руках завжди ясніла в нашій долі, як ласкаве мамине лице. Мадонна благословляє нас на мир і любов, а на устах, тихих і печальних, живе вічне слово молитви.

Мадонна любов'юріднить народи, і для її земної й небесної любові немає на світі кордонів.

Мадонна з України несе дитя як надію на спасіння людства, і хай кожна жива душа прийме цей пречистий образ, як рідний.

Думаю так, прихилившись до цього образу материнської любові, і радію, що під його світлом і святістю помандрує дитяча книга з України аж за синій океан, до Канади, куди її сердечно запрошено на щиру зустріч з тамтешньою українською громадою. Помандрує дитяча книжка з-над Дніпра до Торонто на самому світанку року і своєю добрістю та цнотливістю мовби відкриє велику програму святкувань сторіччя від того далекого і близького нам дня, коли перші переселенці з України Іван Пилипів та Василь Єлиняк ступили на канадську землю. Вони були першими з того журавлиного вирію, який, прощаючись з рідним краєм, летів з риданням й жалібним криком, летів змучено й важко, щоб у новому краю звити гнізда надовго, навічно.

Мати з сином на руках світила над журавлями, які вилітали з селянських хат у світ шукати землю, аби орати, світила над ненькою-Україною як її покровителька, і над її дітьми. І це світло явилось нам тієї години, коли ми думали у видавництві, якою має бути афіша про виставку книжок «Веселки» в Канаді. Кращого образу, ніж українська мати і її дитина у сяйві веселки, у маєві квітів і барвах вишивок, ми не могли знайти, бо кращого немає на світі, і ми під зорею любові посилаємо свою книгу в світ.

Посилаємо, щоб світло материнської любові і світло дитячої книги з України засяяло в найдальших краях, бо нашого цвіту по всьому світу, і горнуло до однієї родини весь великий рід наш красний, рід наш прекрасний.

Та в роздумах про єднання нашого українського роду, який доля та історія розкидала по далеких краях, я з болем бачу, як важко протоптуються стежки між братами й сестрами і на своїй, і на чужій землі. Майже сімдесят років уже випускає літературу для дітей видавництво «Веселка», книжки її, народжені над Дніпром, знають у 120 країнах світу, а в гості показати себе людям вирушає вперше. Та й взагалі, думаю, це перше з українських видавництв, запрошене зі своїм багатоірічним духовним набутком за межі України, в ті краї, близькі й далекі, де живуть українці. «Залізна завіса», яку так нелегко відсунула вистраждана народом доба демократизації життя, відкрила й дитячій книзі «Веселки» в її виставочному багатобарв'ї і красі дорогу за океан, до братів-українців. Запросили «Веселку» в гості до «нового краю» голова виконкому Товариства українських канадців Петро Кравчук та управитель «Української книги» в Торонто Юрій Москаль завдяки сприянню посольства СРСР у Канаді. За багато-багато років зроблено тільки перший крок до порозуміння в книговидавничій справі, а отже, і до нашого споріднення в українській родині.

Дорога в країну кленового листка, яку в кінці двадцятого століття відкриває наша дитяча книжка, кличе мене не тільки на радість зустрічей і доброї співпраці, а й вертає до елегійного стану споминів і думок про пережите моїм родом і моїм народом. І в цих роздумах, сповнених радості й туги, я відкриваю для себе, що канадська земля не чужа мені, бо є на ній сліди мого роду.



Рідним краєм Яреми Гояна є земля Василя Стефаника — поетичне українське Покуття, найкраще село Долішнє Залуччя над Черемошем, де він народився на день святого Петра у 1940 році. Колискову мами і слово тата взяв у мандрівку життя і приніс в українське письменство та журналістику, якій віддав тридцять років у рідному Снятині, улюбленому Львові і Києві. Написав кілька книжок повістей та оповідань («Вогні яворові», «Перстень верховинця»), нарисів.

Дитинство світить Яремі Гояну з отої прикарпатської сторони і допомагає йому, директорові видавництва «Веселка», творити добру книжку для дітей України.

СВІТЛО КАМ'ЯНОГО ХРЕСТА

Поєднано все в нашій долі — сиві віки, день нинішній і прийдешній. І ми ніколи не відокремимо себе від рідної землі, як і не відокремила моя рідня, яка в часи недолі вирушила на чужину, але Україна жила в її серцях. Бо ми зросли на тих слідах, де ступали наші предки, діди й батьки, і кожен цей слід будить у нас чуття любові до матінки-землі.

Будуть серед книжок «Веселки», які прикрасять виставку в Торонто, видання з ілюстраціями видатного українського графіка, Героя Соціалістичної Праці Василя Касіяна, зокрема до творів Тараса Шевченка і Василя Стефаника. Радий цьому, бо створив їх мій вуйко, Василь, рідний брат моєї мами, наділений божим даром художника і врятований колись ще в роки першої світової війни, самим Василем Стефаником від розправи військової жандармерії, яка застала сільського хлопця за змальовуванням гармати і обвинуватила його в шпигунстві... А потім і самого хлопця забрали на фронт, він три роки пропадав в окопах, був поранений, потрапив у італійський полон, пережив нужду й голод, а, випущений з полону, подався в Прагу і вступив до Академії мистецтв. Та грошей на навчання не було, мама й сестри з рідної землі, загарбаної польськими панами, нічим не могли зарадити своєму Василеві, і тоді він звернувся до останньої надії — брата Івана, який ще задовго до війни виїхав на заробітки до Канади. Сам вуйко Василь так згадує цю братову поміч: «Листуючись з матір'ю, я дістав адресу брата Івана в Канаді. У листі до нього від 8 листопада 1920 року я описав йому моє вкрай критичне матеріальне становище й просив допомоги. На той час Іван працював шеф-кухарем у великому готелі Монреалю і негайно, вже 7 грудня, вислав мені 3065 чеських крон і пізніше, 8 серпня 1921 року, ще 1500 крон. Це була своєчасна і вирішальна матеріальна підтримка у критичну пору мого навчання в Празі».

Брат допоміг братові, хоч у самого за душею не багато було грошей. Але думка про рідний дім і Україну не залишала його, турбота про родину не давала спокою, і він посилав із заробленого мамі і сестрам. А коли почув братній голос у Празі, відгукнувся на нього родинною любов'ю.

Думаю про долю братів Івана й Василя Касіянів і всієї моєї родини, як і багатьох моїх земляків-галичан, звіяних з рідної землі. Дід Касіян плекав надію: поодружую дітей, побудую їм усім хати в нашому селі, межа в межу, аби грілися одне коло одного, як пташенята в гнізді. Дід Гоян стягався з останнього, щоб дати гімназійну освіту найстаршому синові Іванові, мріяв вивчити й молодших синів.

Та доля розпорядилася інакше, вітри історії, які на початку двадцятого століття переродилися в бурю, завіяли й у селянські галицькі хати й забрали з собою мрію сільських господарів пригорнути до себе теплою рукою своїх дітей... Першим з родинного гнізда Касіянів вилетів на чужину, до Канади, Іван, і стежка уже ніколи не повернула хлопця до рідного порога.

Сиротіло на Україні і друге моє родинне крило — в канадську провінцію Альберта виїхали в двадцятих роках сестра Марія і брат мого тата Іван. Вони їхали тим самим шляхом до Едмонтона, що і два наші аргонавти Іван Пилипів і Василь Єлиняк та їхній краянин Іван Дідух із сусіднього Русова. Згадую той кам'яний хрест, який він лишив, від'їжджаючи до Канади, і який досі стоїть на горбі. Над долею Івана і його земляків, які несли на чужину свої жилаві руки й шукали плуга й землі, аби орати, пролив сльози наш Василь Стефаник. Над долею того галицького бідаря, який ніколи не їв коло столу, а все на лаві; того, що запрягався в мотузяну-шлею разом з конем до воза, аж йому жила на чолі пухла; того, кого робота зігнула удвоє і його називали в селі Переломаним. Видряпався востаннє Іван Дідух на той горб, який він скопав і засіяв, бо хотів хліба, на той горб, на який він носив мішком гній, аби вродило; на той горб, що переломив йому хребет, — підняв на нього важкий кам'яний хрест, який ніс усе життя, і поставив його, як пам'ять про старечу долю. І здіймалися дідухи, сироти-журавлі, з тих лисих невродючих горбів, що стояли острівцями серед родючих панських полів, і летіли світ за очі. Та снилася їм по далеких краях рідна Україна, пречисті кам'яні хрести на горбах і край доріг, калинова сопілка і квітучі вишневі сади, білі-білі, як одежа душі мужицької.

Спливає двадцяте століття з найстрашнішими в історії цивілізації двома світовими війнами, з великими трагедіями українського народу, яких теж не знала, мабуть, ні одна цивілізація, і весь мій рід пройшов через них, і вижив, і я доземно вклоняюся образові матері з дитиною на руках, що оберегла нас і врятувала від тяжкого лиха. Коріння роду живе й дало паростки на далекому континенті, і я радий, що там цвіте наша гілка з української землі.

Їхала мамина й татова рідня в чужий край, корчувала праліс, орала цілину, прокладала залізниці, видобувала вугілля — була серед будівничих Канади, і хай канадська земля, якій вона віддала життя, буде їй легкою. Я не бачив ніколи ні своїх вуйків Іванів, ні тітки Марії, не чув їхніх голосів, але мені здається, ніби ми багато говорили-переговорили, ніби ми жили разом і переспівали пісні свого народу. Не знаю, може, це голос роду живе між нами й ріднить через сиві роки і далекі відстані. А може, світлість пам'яті не дає задрімати думці, бо пам'ять — єдиний, незнищенний скарб на землі.

Дивовижні історії й людської долі

мають, напевне, св
можливо передбачи
ни написані народо
силою. Важко відрі
серця від Україні
втелена їхня дал
хайтесь, як сльоза
слово з листа Васи
жахливою долею п

«...Нині досвіта
кім було 800 душ
сте їх бачили, як м
чем за пропавшим
їх штуркають, я
Поїзд рушає, жін
ляються єго, поліц
кидають їх, як га
лишаються жінки
самі без родичів
нок. Шалений пла
прокльони».

Цю сумну
вом, відтворив сво
неним болю штрих

Так, важкою й

БР

Думаю тепер
ти й сестри наш
світу, хоч і лиха
отчого дому. С
на чужину, але т
осиротіли, бо по
рідню. Хоч дале
лились наші зем
тям та внукам їх
рідної неньки, і
ношую в серці ф
день, коли мати
себе всі діти теп

Стоять пе
тогорічних літа
ну летіли, мов
зі всього світу
конгрес украї
родну асоціацію
вань поезії «Зол
ся цвіт нації, як
тати на чужині,
силою, показав
в царині людсь
кривився цілий ма
тератури, якого
ші земляки с
зразки духовних
ли багато з того
регти ми вдома
воєн і загинул
ко-беріївських н
винними творця
дійти до читача
треба разом з
Міжнародною а
скласти і здійс
цих видань.

Покладаю на
ку книжок «Ве
допоможе зав'яз
ділові відносин
мадою і дасть з
тячій книжці на
могли б спільно
не підприємство
кати чудові кн
дітей у нас та
ти їх багат
адже творчі пи
дацькі й мисте
лики, і веселча

...ВІТЛО КАМ'ЯНОГО ХРЕСТА

...ано все в нашій долі — сиві ...ень нинішній і прийдешній. І ...ли не відокремимо себе від ...землі, як і не відокремила моя ...а в часи недолі вирушила на ... але Україна жила в ЇЇ сер... ...бо ми зросли на тих слідах, ...али наші предки, діди й бать... ...жен цей слід будить у нас ...юбові до матінки-землі.

...ь серед книжок «Веселки», ...красять виставку в Торонто, ... з ілюстраціями видатного ... графіка, Героя Соціаліс... ...Праці Василя Касіяна, зокре... ...рів Тараса Шевченка і Васи... ...фаника. Радий цьому, бо ство... ...ий вуйко, Василь, рідний брат ...ми, наділений божим даром ...ка і врятований колись, ще ... першої світової війни, самим

й забрали з собою мрію сільських господарів пригорнути до себе теплою рукою своїх дітей... Першим з родинного гнізда Касіянів вилетів на чужину, до Канади, Іван, і стежка уже ніколи не повернула хлопця до рідного порога.

Сиротіло на Україні і друге моє родинне крило — в канадську провінцію Альберта виїхали в двадцятих роках сестра Марія і брат мого тата Іван. Вони їхали тим самим шляхом до Едмонтона, що і два наші аргонавти Іван Пилипів і Василь Єлиняк та їхній краянин Іван Дідух із сусіднього Русова. Згадую той кам'яний хрест, який він лишив, від'їжджаючи до Канади, і який досі стоїть на горбі. Над долею Івана і його земляків, які несли на чужину свої жилаві ру-

мають, напевне, свої закони, які неможливо передбачити розумом, бо вони написані народові на віку вищою силою. Важко відривали українці свої серця від України, муками була встелена їхня далека дорога. Вслухайтесь, як сльозами скапує кожне слово з листа Василя Стефаника над жахливою долею галицьких селян:

«...Нині досвіта на двірці краківськім було 800 душ емігрантів. Кобиєте їх бачили, як мами бігають з плачем за пропавшими дітьми, як пани їх штуркають, як вони ридають... Поїзд рушає, жінки і чоловіки чіпляються его, поліція і жандарми відкидають їх, як галушки... На пероні лишаються жінки без чоловіків, діти самі без родичів і чоловіки без жінок. Шалений плач, ломання рук і прокльони».

Цю сумну [...]ртину, о[...]ану словом, відтворив своїм графічним, сповненим болю штрихом Василь Касіян.

Так, важкою й не раз трагічною бу-

ла дорога українців у нові краї, без великої любові приймала їх чужа земля, але вони своєю любов'ю і трудом оживили її, утворили цілі українські колонії і дали їм українські назви — Україна, Січ, Дніпро, Ольга, Сокаль, Тернопіль. Вони відстояли себе і в Америці, і в Канаді, і в Австралії і по інших світах як нація і народ, творили власну культуру і звертали свій зір до України, щоб не перервалася пуповина, яка єднала їх з рідною землею. Та десятиліття сталінсько-брежнєвської казарми зробили все для того, щоб Україна стала мачухою для своїх дітей, закинутих у світи, й нелегко тепер возрождувати те, що нищилось у зародку. А возродити треба, бо коли духовно відродиться Україна, то й оживуть замулені джерела і потечуть цілющі соки з материнської землі до найдальших країв, де живуть її діти, які й через кілька поколінь не забувають, що вони українці.



...РОДЕ НАШ КРАСНИЙ

...Стефаником від розправи ... жандармерії, яка застала ... хлопця за змальовуван... ...мати і обвинуватила його в ...тві... А потім і самого хлоп... ...али на фронт, він три роки ...в в окопах, був поранений, ... у італійський полон, пере... ...у й голод, а, випущений з ... подався в Прагу і вступив ...мії мистецтв. Та грошей на ...не було, мама й сестри з ...землі, загарбаної польськими ...нічим не могли зарадити ...Василеві, і тоді він звернув... ...ньої надії — брата Івана, ... задовго до війни виїхав на ...до Канади. Сам вуйко Ва... ...згадує цю братову поміч: ...ись з матір'ю, я дістав ад... ...Івана в Канаді. У листі ...від 8 листопада 1920 року ...йому моє вкрай критичне ...е становище й просив до... ...На той час Іван працював ...рем у великому готелі Мон... ...негайно, вже 7 грудня, ви... ...3065 чеських крон і пізні... ...серпня 1921 року, ще 1500 ...була своєчасна і вирішаль... ...еріальна підтримка у критич... ...мого навчання в Празі».

...допоміг братові, хоч у са... ...душею не багато було гро... ...думка про рідний дім і ...не залишала його, турбота ...не давала спокою, і він ...із заробленого мамі і сест... ...коли почув братній голос у ...ідгукнувся на нього родин... ...бов'ю.

...про долю братів Івана й ...Касіянів і всієї моєї родини, ...атьох моїх земляків-галичан, ... рідної землі. Дід Касіян ...надію: поодружую дітей, по... ...м усім хати в нашому селі, ...межу, аби грілися одне коло ...ж пташенята в гнізді. Дід ...вався з останнього, щоб дати ...му освіту найстаршому сино... ...мріяв вивчити й молодших

... розпорядилася інакше, ...сторій, які на початку двадця... ...ліття переродилися в бурю, ... й у селянські галицькі хати

ки й шукали плуга й землі, аби орати, пролив сльози наш Василь Стефаник. Над долею того галицького бідаря, який ніколи не їв коло столу, а все на лаві; того, що запрягався в мотузяну-шлею разом з конем до воза, аж йому жила на чолі пухла; того, кого робота зігнула удвоє і його називали в селі Переломаним. Видряпався востаннє Іван Дідух на той горб, який він скопав і засіяв, бо хотів хліба, на той горб, на який він носив мішком гній, аби вродило; на той горб, що переломив йому хребет, — підняв на нього важкий кам'яний хрест, який ніс усе життя, і поставив його, як пам'ять про старечу долю. І здіймалися дідухи, сироти-журавлі, з тих лисих неврожайних горбів, що стояли острівцями серед родючих панських полів, і летіли світ за очі. Та снилася їм по далеких краях рідна Україна, пречисті кам'яні хрести на горбах і край доріг, калинова сопілка і квітучі вишневі сади, білі-білі, як одежа душі мужицької.

Спливає двадцяте століття з найстрашнішими в історії цивілізації двома світовими війнами, з великими трагедіями українського народу, яких теж не знала, мабуть, ні одна цивілізація, і весь мій рід пройшов через них, і вижив, і я доземно вклоняюся образові матері з дитиною на руках, що оберегла нас і врятувала від тяжкого лиха. Коріння роду живе й дало паростки на далекому континенті, і я радий, що там цвіте наша гілка з української землі.

Їхала мамина й татова рідня в чужий край, корчувала праліс, орала цілину, прокладала залізниці, видобувала вугілля — була серед будівничих Канади, і хай канадська земля, якій вона віддала життя, буде їй легкою. Я не бачив ніколи ні своїх вуйків Іванів, ні тітки Марії, не чув їхніх голосів, але мені здається, ніби ми багато говорили-переговорили, ніби ми жили разом і переспівали пісні свого народу. Не знаю, може, це голос роду живе між нами йріднить через сиві роки і далекі відстані. А може, світлість пам'яті не дає задрімати думці, бо пам'ять — єдиний, незнищенний скарб на землі.

Дивовини історії й людської долі

БРАТ ПОЧУЄ БРАТА

Думаю тепер — як добре, що брати й сестри наші живуть по всьому світу, хоч і лиха доля гнала їх від отчого дому. Сиротами вони їхали на чужину, але тепер без них і ми б осиротіли, бо по всьому світу маємо рідню. Хоч далеко від України оселились наші земляки, але і їм, і дітям та внукам їхнім не байдужа доля рідної неньки, і я разом з ними виношую в серці франківську мрію про день, коли мати-Україна «згорне до себе всі діти теплою рукою».

Стоять пе[...] очима н[...]утні дні тогорічних літа й осені, коли в Україну летіли, мов вірні птахи, українці зі всього світу — на Міжнародний конгрес українців-лікарів, Міжнародну асоціацію україністів, фестиваль поезії «Золотий гомін». Збирався цвіт нації, який не дав себе затоптати на чужині, а розквітнув з новою силою, показав свої великі здобутки в царині людського духу, і нам відкрився цілий материк української літератури, якого ми досі не знали. Наші земляки створили неперехідні зразки духовних цінностей і зберегли багато з того, чого не зуміли зберегти ми вдома, що згоріло в огні воєн і загинуло від рук ягодо-єжовсько-берієвських катів разом з безневинними творцями. Все це тепер має дійти до читача, і видавцям України треба разом з українцями світу, з Міжнародною асоціацією україністів скласти і здійснити велику програму цих видань.

Покладаю надію на першу виставку книжок «Веселки» в Канаді, яка допоможе зав'язати широкі творчі й ділові відносини з українською громадою і дасть змогу вийти нашій дитячій книжці на англомовний світ. Ми могли б спільно створити поліграфічне підприємство на Україні й випускати чудові книги для українських дітей у нас та за кордоном, випускати їх багатьма мовами світу, адже творчі письменницькі, перекладацькі й мистецькі сили в нас є великі, і веселчанська книга користу-

ється повагою на зарубіжному ринку. Драма, яка склалася нині з дефіцитом паперу, вдарить під саме серце наше національне відродження, бо ми й так попит на дитячу книгу задовольняємо лише на третину, а тепер книжковий голод став реальністю. А якщо не вистачає української книжки в нас, удома, то її не ставатиме всюди, де живуть українці, бо хіба плистиме ріка, якщо всохли джерела? Тільки спільна праця, тільки пошуки шляхів, які принесуть економічну вигоду й національний розвій у твоpенні дитячої книжки, без якої немислиме формування й життя нації, — в ім'я цього ми прагнемо звернути погляди українців світу.

«Нашого цвіту по всьому світу» — так назвали ми веселчанську бібліотеку книг українських письменників, які творять літературу за межами України. Готуємо вже до видання твори українських майстрів слова з Австралії, які привіз та впорядкував Анатолій Михайленко, книжку канадського художника Петра Шостака, яку він за свій кошт спеціально попросив надрукувати для дітей українців Канади; зі Словацьким педагогічним видавництвом у Пряшеві маємо домовленість про випуск збірників прози та поезії українських письменників, які живуть у Чехо-Словаччині, й аналогічних збірників нашої класики та фольклору.

Усе це, звичайно, тільки початки, але ми віримо в успіх справи, бо настане такий час, коли в колі народів світу маємо відчути себе народом вільним і багатим, коли кожен українець, куди б він не був закинутий долею, знав, що його завжди пригорне до серця мати-Україна.

«Склалося так, що доля розкидала українців по різних країнах, по близьких і далеких світах, — пише Олесь Гончар у листі, який надіслав недавно мені разом з маленькою книжечкою виданою в Австралії. — Чути українську нашу мову на канадській землі і в Сполучених Штатах Амери-

ки, живе наше слово на прост... Бразилії, Аргентіни і в далекій А... ралії. І люди шанують наших зе... ків за їхню працьовитість, обда... ність, за чесну людяну вдачу».

Багато років працює в Авст... відомий український письме... Дмитро Чуб (Дмитро Васил... Нитченко). Невтомний громад... діяч, чимало праці він доклав з... ма для розвитку українського ш... ництва на цьому далекому конт... ті. Як письменник Дмитро Чуб... був знаний більше серед україн... діаспори, однак нині його ім'я ... щодалі ширше відомим і на Укр... Привернула у нас увагу книга с... дів цього автора «Від Зіньков... Мельбурна», його дослідження ... вий Шевченко», нотатки з подо... до Нової Гвінеї... Цікаво пише ... земляк також для дітей. Гадаю... давництво «Веселка» зробить д... діло, ознайомивши своїх читачів... юних, і дорослих — з творчістю ... го талановитого високоосвіч... письменника. Отже, почуймо цей... язний голос з далекого контине...

Так, почуймо українець укр... через найдальші відстані, бо то ... рідної крові, почуймо, як в ост... мить життя під сонцем крикнув... Остап у світ: «Чуєш, батьку?» ... почув у відповідь грімке й вище... здригнувся світ: «Чую, синку!» ...

Хочемо, щоб почули нас, том... земо добрим людям дитячу кни... бо в ній багато любові, а про л... говорять незлим, тихим словом...

Дивлюся з надією на ці кни... бо в них живе печать духу мог... роду, славного й вічного на з... Радію, що часточку праці доклав... них своїм талантом мій вуйко Ва... створивши цілі цикли класичних... страцій, а його брат Іван збер...

закони, які не-
розумом, бо во-
на віку вищою
ли українці свої
муками була
а дорога. Вслу-
скапує кожне
Стефаника над
ицьких селян:
двірці краківсь-
мігрантів. Коби-
бігають з пла-
дітьми, як пани
вони ридають...
і чоловіки чіп-
і жандарми від-
шки... На пероні
з чоловіків, діти
чоловіки без жі-
ломання рук і

, сп...ану сло-
графічним, спов-
Василь Касіян.
раз трагічною бу-

ла дорога українців у нові краї, без великої любові приймала їх чужа земля, але вони своєю любов'ю і трудом оживили її, утворили цілі українські колонії і дали їм українські назви — Україна, Січ, Дніпро, Ольга, Сокаль, Тернопіль. Вони відстояли себе і в Америці, і в Канаді, і в Австралії і по інших світах як нація і народ, творили власну культуру і звертали свій зір до України, щоб не перервалася пуповина, яка єднала їх з рідною землею. Та десятиліття сталінсько-брежнєвської казарми зробили все для того, щоб Україна стала мачухою для своїх дітей, закинутих у світи, й нелегко тепер возроджувати те, що нищилось у зародку. А возродити треба, бо коли духовно відродиться Україна, то й оживуть замулені джерела і потечуть цілющі соки з материнської землі до найдальших країв, де живуть її діти, які й через кілька поколінь не забувають, що вони українці.

...асний

...т почує брата

к добре, що бра-
живуть по всьому
ля гнала їх від
ами вони їхали
без них і ми б
ому світу маємо
від України осе-
але і їм, і ді-
не байдужа доля
азом з ними ви-
ківську мрію про
аїна «згорне до
рукою».
ма н...утні дні
ні, коли в Украї-
птахи, українці
на Міжнародний
нкарів. Міжна-
аїністів, фести-
гомін». Збирав-
е дав себе затоп-
квітнув з новою
великі здобутки
духу, і нам від-
української
сі не знали. На-
ли неперехідні
ностей і зберег-
о не зуміли збе-
згоріло в огні
рук ягодо-єжовсь-
разом з безне-
це тепер має
давцям України
їнцями світу, з
цією україністів
велику програму

а першу вистав-
в Канаді, яка
широкі творчі й
країнською гро-
вийти нашій ди-
мовний світ. Ми
рити поліграфіч-
Україні й випус-
для українських
доном, випуска-
мовами світу,
ницькі, перекла-
или в нас є
книга користу-

ється повагою на зарубіжному ринку. Драма, яка склалася нині з дефіцитом паперу, вдарить під саме серце наше національне відродження, бо ми й так попит на дитячу книгу задовольняємо лише на третину, а тепер книжковий голод став реальністю. А якщо не вистачає української книжки в нас, удома, то її не ставатиме всюди, де живуть українці, бо хіба плистиме ріка, якщо всохли джерела? Тільки спільна праця, тільки пошуки шляхів, які принесуть економічну вигоду й національний розвій у творенні дитячої книжки, без якої немислиме формування й життя нації, — в ім'я цього ми прагнемо звернути погляди українців світу.

«Нашого цвіту по всьому світу» — так назвали ми веселчанську бібліотеку книг українських письменників, які творять літературу за межами України. Готуємо вже до видання твори українських майстрів слова з Австралії, які привіз та впорядкував Анатолій Михайленко, книжку канадського художника Петра Шостака, яку він за свій кошт спеціально попросив надрукувати для дітей-українців Канади; зі Словацьким педагогічним видавництвом у Пряшеві маємо домовленість про випуск збірників прози та поезії українських письменників, які живуть у Чехо-Словаччині, й аналогічних збірників нашої класики та фольклору.

Усе це, звичайно, тільки початки, але ми віримо в успіх справи, бо настав такий час, коли в колі народів світу маємо відчути себе народом вільним і багатим, коли кожен українець, куди б він не був закинутий долею, знав, що його завжди пригорне до серця мати-Україна.

«Склалося так, що доля розкидала українців по різних країнах, по близьких і далеких світах, — пише Олесь Гончар у листі, який надіслав недавно мені разом з маленькою книжечкою виданою в Австралії. — Чути українську нашу мову на канадській землі і в Сполучених Штатах Америки, живе наше слово на просторах Бразилії, Аргентіни і в далекій Австралії. І люди шанують наших земляків за їхню працьовитість, обдарованість, за чесну людяну вдачу».

Багато років працює в Австралії відомий український письменник Дмитро Чуб (Дмитро Васильович Нитченко). Невтомний громадський діяч, чимало праці він доклав зокрема для розвитку українського шкільництва на цьому далекому континенті. Як письменник Дмитро Чуб досі був знаний більше серед української діаспори, однак нині його ім'я стає щодалі ширше відомим і на Україні. Привернула у нас увагу книга спогадів цього автора «Від Зінькова до Мельбурна», його дослідження «Живий Шевченко», нотатки з подорожі до Нової Гвінеї... Цікаво пише наш земляк також для дітей. Гадаю, видавництво «Веселка» зробить добре діло, ознайомивши своїх читачів — і юних, і дорослих — з творчістю цього талановитого високоосвіченого письменника. Отже, почуймо цей приязний голос з далекого континенту!

Так, почуймо українець українця через найдальші відстані, бо то голос рідної крові, почуймо, як в останню мить життя під сонцем крикнув син Остап у світ: «Чуєш, батьку?» — і почув у відповідь грімке й віще, аж здригнувся світ: «Чую, синку!»

Хочемо, щоб почули нас, тому веземо добрим людям дитячу книжку, бо в ній багато любові, а про любов говорять незлим, тихим словом.

Дивлюся з надією на ці книжки, бо в них живе печать духу мого народу, славного й вічного на землі. Радію, що часточку праці доклав до них своїм талантом мій вуйко Василь, створивши цілі цикли класичних ілюстрацій, а його брат Іван зберіг їх у Канаді як найдорожчий братів подарунок. Звернуся тут до спомину Петра Кравчука, давнього друга нашої родини: «Ці роботи стали як знахідка по війні, коли виявилося, що все майно Василя Касіяна, залишене в окупованому Харкові, загинуло. Коли в одному з листів Іван нагадав Василеві, що в нього збереглися деякі його ранні роботи, радості художника не було меж. Він просить негайно надіслати йому ці малюнки, а, отримавши їх, пише братові і його дружині вдячного листа, який починається словами: «Пишу до Вас на радощах зустрічі з милими гостями з Канади, які відвідали сьогодні (11 липня 1969 року) нашу хату, передали Ваші палкі вітання і найдорожче для мене — мої твори двадцятих років, про які частинно призабув, а тепер воскресли в пам'яті. Добре казав Шота Руставелі, що тільки те твоє, що ти віддав людям. Ось тепер вонo повертається, як цінна, рідкісна знахідка».

Є серед тих ілюстрацій Василя Касіяна, які створені ще в молодості й не постаріли з роками, і вогонь війни не зумів їх спопелити, твір «Карпатська мати». Чуттям великої любові до мами, до України зігрів художник образ карпатської мадонни — символ величі материнства, величі земної, що виростає до неба, і навіть чорна хмара освітилася від її голови, як сяйво німба. Вона готова кожної миті встати й захистити своє дитя, вона твердо стоїть на землі, і земля дарує їй силу.

Мати з дитиною на руках хай веселково освітить нам увесь рік і рід наш красний по усьому світі.

Ярема ГОЯН.



МАДОННА З УКРАЇНИ НЕСЕ ДИТЯ ЯК НАДІЮ НА СПАСІННЯ ЛЮДСТВА, І ХАЙ КОЖНА ЖИВА ДУША ПРИЙМЕ ЦЕЙ ПРЕЧИСТИЙ ОБРАЗ, ЯК РІДНИЙ.

КОРІННЯ РОДУ ДАЛО ПАРОСТКИ ЖИТТЯ ПО ДАЛЕКИХ СВІТАХ. ГОЛОС РОДУ РІДНИТЬ ЧЕРЕЗ СИВІ РОКИ І ПЛАНЕТАРНІ ВІДСТАНІ.

ТВОЄ ТІЛЬКИ ТЕ, ЩО ТИ ВІДДАВ ЛЮДЯМ.

ХРОНІКА КРУЇЗНОГО ЛАЙНЕРА,

який за всіма ознаками мав втратити вихід на європейський круїзний ринок і якому пощастило в останній момент

ЯК ЛАЙНЕР ДІЙШОВ ДО РУЧКИ

На початку минулого року прийшла приємна звістка: теплохід «Одеса» Чорноморського морського пароплавства пройшов грунтовний ремонт на верфі західнонімецького міста Кіля і тепер його фрахтова ставка не знизилась і договір з фірмою «Трансоушен» продовжено.

Чому ж таку радість принесла ця звістка і за чиєю вимогою здійснено ремонт, на який витрачено майже два мільйони інвалютних карбованців?

За рік перед тим теплохід «Одеса» приніс понад 5,5 мільйона карбованців чистої валютної виручки. Цей показник виражає різницю між усіма інвалютними прибутками і витратами судна. Отже, вигоду «Одеса» приносить чималу. Але сам теплохід, який за всі роки експлуатації приніс не менше 40 мільйонів карбованців валюти, давним-давно себе окупив, прийшов на той час у важкий стан. Ілюмінатори «текли» іржею, вона вже вичавлювала скло. Надбудови, шлюп-балки, всю надводну частину теплоходу також треба було чистити і фарбувати. Втім, як і підводну. І дерев'яні палуби вимагали заміни. І в барах потерлися меблі. Сауна, перукарня, басейн, шпиталь усім своїм виглядом говорили про необхідність переобладнання.

Капітан Юрій Хромих ставив питання про грунтовний ремонт і перед пароплавством, і перед Міністерством морського флоту СРСР, писав відповідні рапорти. Та міністерство акуратно забирало у судна і пароплавства інвалютні прибутки, а «Одеса» щороку на кілька тижнів ставала на ремонт на Одеському судноремонтному заводі № 1. Обсяг таких щорічних ремонтних робіт — 100—150 тисяч карбованців. Інколи — трохи більше. А якість така, що екіпаж, гримаючи інструментами і турбуючи пасажирів, що аж ніяк не підвищувало рівень сервісу, від якого й залежить фрахтова ставка, тобто прибутки судна, ще багато днів вже на ходу прибирав недоробки ремонтників.

— Наша фірма дуже цінує співробітництво з радянськими моряками. Туристів приваблюють сердечність екіпажу, його професіоналізм, добре приготовлена їжа, ідеальна чистота на судні і, звичайно ж, національне шоу, з яким екіпаж виступає перед туристами у кожному рейсі, — казав мені тоді директор круїзу фірми «Трансоушен» Петер Бурхард, — але залишаючись у нинішньому своєму стані, судно вже не зможе втриматися на нашому круїзному ринку.

Побувавши на судні, я приїхав у Москву, в Мінморфлот СРСР. У Головному управлінні перевезень, експлуатації флоту і портів долю «Одеси» не прояснили. Точніше, доля вимальовувалась сумна — втрата ринку, а отже, втрата прибутків. Бо валюти на ремонт, сказали в міністерстві, немає. І додали, що нічого, мовляв, страшного не станеться. Ну, зійде з зарубіжного ринку — буде працювати на внутрішньому, у міністерства велике держзамовлення на надання послуг співвітчизникам, треба його виконувати. Такі були пояснення.

Як же так, адже судно має високу репутацію у ФРН, приносить понад 5 мільйонів карбованців у валюті щорічно, невже на всьому цьому слід поставити хрест?! Так, радянським людям треба надавати послуги, розвивати наш морський туризм, але ж треба й з реальностями рахуватись. Зараз валюта важливіша за поїздку Івана Івановича з Іваном Петровичем на судні вздовж Криму й Кавказу. Це ж очевидно. Як очевидно й таке: щоб мати прибутки на західному ринку, треба й вкладати частину їх у підтримання судна у належному стані. Торгувати морським туризмом вигідно.

РЯТІВНИКИ З ФІРМИ «ТРАНСОУШЕН»

Та ні листи й телеграми капітана Юрія Хромих, ні тим більше візит журналіста у міністерство не змінили ходу подій. Пріоритет у впливові на долю здавалося б приреченого на втрату ринку судна треба віддати західнонімецькій фірмі «Трансоушен». Вона, звичайно, захищала свої інтереси. «Одеса» мала вже стійку репутацію у туристів, в її рекламу вкладено кошти. Зафрахтувати інше судно для фірми не проблема, але доведеться все починати спочатку. До того ж, скажемо прямо, з радянським екіпажем, з його високою дисципліною і організованістю, працюється надійніше. Тут туристи гарантовані від неприємних несподіванок, які трапляються на судах країн з різноколірними екіпажами, серед членів яких зустрічаються люди різних нахилів, зокрема до спиртних напоїв, різних уподобань, іноді шокуючих саме німців. Отже, фірма боролася за свої інтереси, але об'єктивно відстоювала й наші. Справді, видно, немає пророка у своїй Вітчизні.

Саме фірма «Трансоушен» своїми настійними звертаннями, листами навчила наших менеджерів від флоту на практиці — теоретично вони це знали давно — осягнути просту істину: щоб мати прибутки на перспективу — треба стригти не всі купони, а хоча б частину вкладати у розвиток справи. У даному випадку — у підтримання судна у пристойному стані.

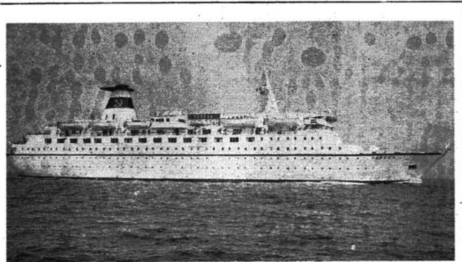
— Багато чого зробили тоді у Кілі, — розповів перший помічник капітана «Одеси» Анатолій Свинаренко, — звичайно, хотілося б більшого, але й так фрахтова ставка судна не впала і контракт з фірмою продовжено ще на три роки.

Отож, спасибі західнонімецьким бізнесменам, які допомогли зрозуміти необхідність грунтовного ремонту. Вкладено два мільйони карбованців валютою. Це гарантує, що протягом трьох років судно принесе не менш як 15 мільйонів карбованців чистої валютної виручки. Звичайно, і фірма отримає свою вигоду. Та це її справа, її бізнес. Для нас же важливо, що теплохід, який давно вже окупив себе після його придбання у 1975 році, принесе ще немалий прибуток у валюті.

Зауважимо до того ж, що прибуток від судна складається не лише з фрахтової ставки, яку платить фірма. Є й інші, хоча й значно скромніші, складові. І тут, якщо уважно придивитись, ще немало можливостей, які втрачаються.

ДЕЩО ПРО «ДРІБНИЦІ»

У радянському магазині судна продавець О. Турчанінова показує товар. Все ті ж самі матрьошки і шкатулки, зроблені з погано просушеної деревини. Тому на них з'являються тріщини. Товарний вигляд їм повертає судновий тесля. Далі — ляльки. З них лише «Даша» Ленінградського ВО «Игрушка» виглядає пристойно. Іншими ж дітей тільки лякати. Отож магазин живе тим, що закуповує товари в іноземних портах і продає з відповідною націнкою туристам під час рейсів.



Морське судно, а тим більше — пасажирське — наче маленький сколок держави, під прапором якої воно ходить через моря й океани. Зі своїм президентом-капітаном, своїми громадянами — екіпажем і своїми гостями — пасажирами. Є тут і свої писані — морський статут — закони, і не писані — традиції. Судно немалою мірою відображає досягнення й проблеми держави, яку представляє. Це — своєрідне люстерко.

Чималі прибутки приносить робота барів. Але й тут не побачиш «Посольської», «Української з перцем», «Древнєкиївської» і багатьох інших напоїв, за які на борту судна можна одержувати майже вдвічі більше валюти, ніж якщо їх просто продавати на експорт. Тому що на судні діє ресторанна і морська націнка.

Розмови туристів по радіотелефону приносять понад 300 інвалютних карбованців щомісяця. Але вони можуть приносити втричі більше, якщо радіооператорів судна зацікавити хоча б п'ятипроцентним відрахуванням від виручки.

Комерсанти ми, що й говорити, невеликі. Ринок у нас більше на словах.

Ось приклад. Про те, як ми кидаємо валюту на вітер. У договорі на фрахтування «Одеси» було записано, сам читав: «Судновласники повинні забезпечити безплатну першу медичну допомогу пасажирам на борту. Пасажири повинні платити за прописані ліки». Думаєте, цієї умови дотримуються? Аніскільки. І фрахтуюча фірма тут ні при чому. Це ми — записали і... надаємо все безплатно: і прекрасні, нами ж за валюту куплені за кордоном, ліки та ін'єкції. І першу, і другу, і будь-яку допомогу до госпіталізації туриста включно. Пасажири користуються цим вельми охоче. Тому на «Одесі» — три лікарі і фельдшер. Так, сьогодні не лише у нас медицина безплатна, а й, скажімо, у скандинавських країнах. Тільки не на пасажирському флоті. Особливо ж, якщо він перевозить іноземців. Та й при чому тут іноземні громадяни, коли йдеться про наші соціальні права, за які ж таки й платимо хоча б своєю низькою зарплатою? І, нарешті, навіщо тоді вписувати у договір те, на що ми фактично не претендуємо? Може, безоплатна меддопомога рекламує судно, привертає туристів і завдяки цьому також підтримує пристойну фрахтову ставку? Ні, фрахтуюча фірма, продаючи квитки, про безоплатне медобслуговування на борту навіть не згадує. Отже, витрачаємо десятки тисяч карбованців щороку ні за що ні про що. На судні мені так ніхто і не зміг відповісти, чому ми так чинимо. Але лікарі — в один голос за платне обслуговування туристів. І за те, щоб на зароблену таким чином валюту купувати ліки й апаратуру для наших медичних закладів. Тих, що вдома.

ВІДОМСТВА СПІВАЮТЬ ВСЕ ТІЄЇ Ж...

А ми, не дивлячись на те, що та ж «Одеса» старіє, а отже, вимагає дедалі більшого догляду, невтомно скорочуємо тих, хто цей догляд здійснює — машиністів та матросів. Перший штатний розклад передбачав на «Одесі» 290 чоловік екіпажу, нинішній — 250. Називається те впорядкуванням. Та копійчана ця економія обертається багатотисячними витратами, бо більші обсяги робіт доводиться віддавати фірмам під час ремонту судна, коли все-таки вдається його «вибити».

Отже, з величезними труднощами і тільки завдяки листам фрахтуючої фірми «Одеса» отримала, нарешті, пристойний ремонт. Тепер на кілька років про неї в Мінморфлоті СРСР і думати забудуть. Приносить прибуток — і добре. Поки знову з усією гостротою не постане питання про новий дорогий ремонт. А між тим розумні щорічні відрахування на підтримання судна у належному стані обійшлися б дешевше. Та так уже в нас склалось: довести до ручки, а потім — аврал. Відомства своєю куцою економічною політикою нав'язали таку практику. Невже ми ніколи її не позбавимось? А вже ж покарані були за такий підхід. І не раз. Останній найкрасномовніший приклад був такий. Наше велике пасажирське судно буквально вилетіло з європейського круїзного ринку, бо один з пасажирів провалився палубою нижче, вибачте, разом з унітазом. Сміялася вся Європа. З нас. Ось до якого стану було доведено судно, яке за умов розумної експлуатації принесло б ще не один мільйон. І не наших карбованців. То невже нам так уже потрібні такі приклади?

Морське судно — наче маленький сколок держави...

Упускаємо вигоду там, де вона очевидна, боїмось заохочувати людей матеріально. Економимо сьогодні копійку, щоб завтра замість неї викласти карбованець. Чиновника не цікавить перспектива, йому треба сьогодні про виконання відрапортувати. Отже, треба виходити не з інтересів відомств, а з інтересів трудових колективів. В тому числі й екіпажу «Одеси». Він повинен чітко знати, який відсоток прибутку віддає державі, а який залишає для робіт на судні, для ремонту і модернізації. І якою мірою зарплата членів екіпажу залежить від прибутків судна.

Нинішня політика Мінморфлоту СРСР і інших союзних відомств призвела до безробіття серед моряків Чорноморського пароплавства. Відомство це, як ненаситний спрут, викачує валюту, левову частку всіх прибутків. А флот саме через це застарів, кількість суден зменшилась і моряки опинились на березі. А що таке сучасна країна без достатнього флоту? Повторимо ж: торгувати послугами на морському світовому ринку вигідно. Значно вигідніше, ніж сировиною. Хто ж зробить висновки?

Сергій ПРАВДЕНКО.

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

ПРИВАТИЗАЦІЯ

ОДНІЄЮ з головних лабораторій приватизації, безперечно, стала Британія, де за останнє десятиліття значна частина державних підприємств і компаній передана в руки акціонерів і приватного сектора.

Усього лише кілька прикладів. Авіакомпанія «Бритіш ейруез», котра ще недавно ледве трималася на плаву за рахунок великих державних субсидій і являла собою образ неповороткого бюрократичного монстра, зараз на одному з провідних місць у списку найбільш рентабельних авіакомпаній світу. Металургійний концерн «Брітіш стил» у 1979 році одержав від уряду близько мільйона фунтів стерлінгів дотації, а нині має прибуток порядку двох мільйонів у день.

Фірма «Ернст енд Янг» — одна з провідних світових консультаційних компаній, що спеціалізуються на економічних питаннях, дослідила, яких загальних принципів треба додержувати при переході нашої економіки в новий стан. «Ернст енд Янг», наприклад, вважає, що напівзаходи, які вживалися і ще вживаються в ряді країн і при яких держава управляє більш ніж половиною економіки, засвідчують свою неспроможність. У руках держави, на думку фірми, слід залишити лише ключові стратегічні галузі, усе інше передати в акціонерне або в приватне володіння.

Які заходи «Ернст енд Янг» вважає ключовими при проведенні приватизації в нашій країні? Для того, щоб програма набула солідності і темпу, важливо з допомогою засобів масової інформації показати громадськості і всьому світові перші успіхи приватизованих підприємств. Вирішальне значення мають і темпи реалізації програми. Потрібно прийняти відповідне законодавство, створити фондову біржу для продажу акцій підприємств, змінити податкову політику, яка б заохочувала конкуренцію. Необхідно контролювати здійснення програми приватизації. У цьому зв'язку фірма вважає доцільним створення загальносоюзного міністерства у справах приватизації й аналогічних відомств у кожній союзній республіці. Важливо також на прикладі статистики, конкретних фактів переконувати громадськість у тому, що приватизація не є передачею державласності в руки купки багатіїв.

Після війни лейбористський уряд на доповнення до ряду секторів економіки, які уже були у віданні держави (газова індустрія, електрика, водопостачання), вирішив націоналізувати ще кілька галузей промисловості. Уже тоді консерватори почали думати про те, як би повернути ці галузі приватному сектору. Адже жодний уряд не в змозі генерувати у виробничій сфері той динамізм, який притаманний енергії окремих особистостей.

Саме приватизація вважається необхідним засобом надання економіці більшої ефективності, і насамперед тому, що державна промисловість призвичаюється працювати на себе, а не на споживача. Адже фінансується вона не споживачем, а державою — нашими з вами податками. Приватна ж компанія, її фінансовий добробут залежать від споживача — від того, як він розкуповує її продукцію. У противному разі — банкрутство. А державний концерн завжди може звернутися до міністерства фінансів й одержати чергову подачку.

Продаючи або передаючи якийсь концерн приватному сектору, держава знімає з себе важкий фінансовий тягар. Їй вже не треба турбуватися про підгодовування збиткового підприємства, не треба вишукувати капіталовкладення. Власники самі потурбуються, конкуренція зробить свою справу. А держава ще й одержить гроші від продажу підприємства.

Приватизація має різні форми. Перша — це продаж підприємства якійсь особі чи компанії. Друга — продаж через фондову біржу акцій підприємств або навіть галузі сотням, тисячам, мільйонам людей. Третя — продаж акцій безпосередньо колективам підприємств. На даному етапі найперспективнішим шляхом для нашої країни є викуп підприємств їх колективами шляхом придбання акцій. Навіть безплатна їх роздача. Адже не так важливо державі одержати гроші, як зняти зі своєї шиї такого обтяжливого захребетника.

Проте чи будуть робітники купувати акції підприємств, що є нерентабельними, що на ладан дихають?

Якщо в якоїсь фабрики борг перед державою, то найпростіше його все ж таки списати. В умовах конкуренції у менеджменту й робітників швидко з'явиться стимул підняти свій завод і зробити його рентабельним. А це має потягнути за собою вгору всю економіку. Ідеальним, звичайно, є варіант, коли перед продажем держава робить підприємство рентабельним. Але якщо вона не зробила цього раніше, навряд чи зможе зробити зараз.

Приватизація вимагає великої підготовчої роботи. Треба готувати кожну конкретну галузь, враховуючи специфічні умови. Скажімо, приватизація системи енергопостачання. Нею відає якась одна державна монополія. Якщо цю монополію передати у приватні руки, вона не перестане бути монополією, почне гнати ціни вгору і грабувати споживачів. Отже, є сенс розбити її на кілька компаній або ввести систему жорсткого контролю за цінами.

Поки що в СРСР відсутній ефективний механізм ціноутворення, з допомогою якого можна було б більш-менш точно оцінити вартість підприємства. Але, з другого боку, такого механізму не вироблено в Угорщині, Чехословаччині, Польщі, а приватизація там почалася. На даному етапі не так важливо знати абсолютно точну вартість державної власності, головне — продати її. Тому, хто більше пропонує. Позбутися цього клопоту. Завжди знайдуться критики, які галасуватимуть, що уряд продешевив. Це противники приватизації. Ті, хто хотів би її загальмувати.

Як вважають спеціалісти, немає шкоди і в тому, що підприємство придбає іноземець. Треба тільки зберегти під своїм контролем окремі ключові, делікатні галузі, наприклад, оборонне виробництво, газову, нафтову промисловість, водопостачання.

Очевидно, необхідно гарантувати, щоб державна власність не потрапила до рук мафії, чорного ринку. І найкраща гарантія — конкуренція, яка з часом усе поставить на свої місця. Скажімо, якась непорядна людина придбала цукровий завод. Почала роздувати ціни. Але коли таких заводів десятки й сотні, споживач звернеться до тих підприємств, де продукція дешевша. Небезпека заковтування цілих галузей чорним бізнесом є швидше уявною, ніж реальною.

Приватизувати в першу чергу треба, безперечно, продовольчу структуру. Слід запросити кілька західних компаній, які добре себе зарекомендували, доручити їм організацію системи доставки й постачання аж до будівництва магазинів. А вони, заінтересовані в регулярних поставках, почали б підтягувати сільське господарство. Потім позитивний досвід можна було б поширити.

Почати з продовольчої сфери рекомендує і відомий спеціаліст у галузі приватизації — президент Інституту Адама Сміта Медсен Пірі.

— Ваша біда, — говорить він, — у відсутності ефективної і націленої на споживача транспортно-розподільчої системи. Багато країн знайшли ключ до вирішення проблеми у продажу транспорту водіям. Вартість вантажного автомобіля водій сплачує державі зі своїх прибутків. І їде з продукцією туди, де на неї є попит.

Зовсім не випадковим є успіх фірми «Макдональдс» у вашій країні. Вона просто імпортувала в СРСР весь свій виробничо-розподільчий цикл від вирощування картоплі особливого сорту до готового «гамбургера». Компанія абсолютно справедливо вважала, що поки тільки таким чином зможе втриматися на плаву в існуючому економічному контексті.

— Які ваші прогнози щодо строків переходу нашої країни до ринку?

— Вірю, що ви повністю здійсните такий перехід до кінця десятиріччя. Ті, хто говорить, що росіяни розгубили підприємницький дух, не праві. Він просто витрачався на інші цілі. Скажімо, на те, як обійти бюрократичні перешкоди.

А. ЛЮТИЙ.

(«Правда», 22 грудня 1990 р.).

Лондон.

Мрії про красиве життя

—Фігурне катання—

Пам'ятаю, як раділи одесити з приводу відкриття маленької штучної ковзанки. З якою надією повели туди дітлахів, щоб вони потрапили до чарівного світу фігурного катання. Це було півтора десятиліття тому.

Потім раділи, коли побудували Палац спорту, потім — у дні введення до ладу ковзанки «Крижинка» і відкриття спецшколи фігуристів. Потім одеське фігурне катання взагалі швидко пішло вгору. Талановиті дівчата, а найбільше юнаки, здобули авторитет на всесоюзній і міжнародній арені. Прихильники фігурного катання, безперечно, знають імена призера Олімпіади, чемпіона Європи і Радянського Союзу 21-річного Віктора Петренка, чемпіонів світу серед юніорів Володимира Петренка, Вячеслава Загороднюка (до речі, призера останньої першості континенту). Зовсім недавно саме такий титул здобув і 16-річний Василь Єременко. Всі ці хлопці — одесити, вихованці групи заслужених тренерів України Галини Змієвської та Валентина Ніколаєва.

Чемпіонат СРСР, який пройшов у грудні, знову підтвердив лідерство Віктора Петренка та його молодшого земляка Славка Загороднюка. Турнір приніс медалі й одеській танцювальній парі: Ілона Мельниченко — Геннадій Каськов. Таким чином, здійснилася мрія цих майстрів про участь у першості Європи.

Названих спортсменів міжнародного рівня вистачило б на будь-яку спортивну школу. Але ж в одеській сьогодні є ще й кандидати до збірної країни одиночники Михайло Шмеркін і Людмила Іванова, танцювальні пари Романова — Ярошенко і Лінець — Кислицин...

Скажете, збулися мрії одеситів про красиве життя у фігурному катанні? Так, у чомусь це вірно. Фігуристів люблять у рідному місті, допомагають, чим можуть. Навіть зорієнтований на комерцію Палац спорту в окремі тижні виділяє свій крижаний майданчик для тренувань провідних майстрів.

Але трапляється це нечасто. Іншої ж ковзанки стандартних розмірів в Одесі немає. І якщо дитячі групи на «Крижинці» почуваються нормально, то члени збірних там працювати не можуть. Ось і доводиться лідерам мандрувати весь рік по різних містах. Розраховували вони, щоправда, на спорудження нової ковзанки стандартного розміру. І проекти вже були, і місце біля того ж Палацу спорту визначено. Але справа не рушає з місця. І хто зна, коли тепер зрушить!

Далеко не найкращі умови праці для оригінально мислячих тренерів примусили їх потроху роз'їхатися з Одеси. Борис Капров, який виводив на всесоюзну арену одеських одиночників, і Борис Рубльов, під керівництвом якого здобули перші перемоги танцюристи, працюють тепер далеко. Не випадково кращі танцювальні дуети (ті ж Мельниченко з Каськовим) переїздять до Москви під опіку досвідчених фахівців та у пошуках кращих умов. Такі закони професійного спорту, в якому закликами і обіцянками нічого не зробиш.

За святковим фасадом перемог кращих одеських фігуристів весь час відходять на другий план болючі проблеми. І стають вони все гострішими...

Аркадій РИБАК.

Одеса.

Позивні футбольної весни

ВОРОТАР КОШТУЄ БАГАТО

Як і в багатьох футбольних клубах, у харківському «Металісті» — в розпалі підготовка до нового сезону. Команда вже провела перший тренувальний етап у Сочі. Незабаром вирушить на 20 днів до Болгарії. Потім на неї чекають у спорідненому з Харковом французькому місті Авіньйоні. Нарешті, завершальний цикл підготовки пройде в Сочі.

«Металіст» значно помолодшав. Причому, тренери запрошували виключно вихованців команд другої ліги з України. Це нападаючі — Шулятицький з дрогобицької «Галичини», Колесник з охтирського «Нафтовика», Яблонський та Шинкарьов з київського СКА (щоправда, останній — харків'янин), півзахисники — Лобас з «Динамо» (Біла Церква), Саченко з павлоградського «Шахтаря», захисник Синицький з рівенського «Авангарду».

— Є, на жаль, і втрати, — розповідає головний тренер харків'ян Леонід Ткаченко. — Завершив виступи капітан команди Щербак. Ще один ветеран — Баранов — збирається до фінського клубу «Контулан» (Хельсінкі). Але найбільше сумуємо від того, що перейшов до Київського «Динамо» воротар Кутепов. Він мав грати за нас ще два роки (підписав контракт). Тому кияни мають заплатити нам за цього гравця в п'ятиразовому розмірі — 120 тисяч карбованців і 12 тисяч американських доларів...

Віктор СТУГНА.

Харків.

З ПОТОКУ ПОВІДОМЛЕНЬ

БАСКЕТБОЛ. Чемпіонат СРСР, вища ліга, чоловіки. ЦСКА — СКА (Київ) — 90:71.

ФУТБОЛ. За повідомленням агентства Франс Прес, керівники футбольних клубів «Кастельон» (Іспанія) та «Дженоа» (Італія) підписали угоду про те, що радянський футболіст Ігор Добровольський виступатиме за цю іспанську команду першої ліги до кінця нинішнього сезону.

Ціна такої домовленості 300 тисяч доларів.

Нагадаємо, що за контрактом московського «Динамо» з «Дженоа» наш футболіст, який ще знаходиться вдома, повинен прибути до італійського клубу в червні нинішнього року. Чемпіонат Італії завершується 30 червня, а Іспанії — 9 червня...

* * *

Футболісти київського «Динамо» провели товариський матч з німецьким клубом «Штутгарт» і поступилися — 1:3. Рахунок на 2-й хвилині відкрив Сергій Юран. Але надалі господарям вдалося заволодіти ініціативою і провести три м'ячі у ворота наших земляків.

1/20 частина Європи

КИЇВСЬКІ «ЗІРКИ» НА ФРАНЦУЗЬКОМУ НЕБОСХИЛІ

БЕЗСУМНІВНО, це були найскладніші гастролі в історії Державного академічного театру опери і балету УРСР імені Т. Г. Шевченка. За місяць перебування у Швейцарії та Франції колектив подолав понад десять тисяч кілометрів, проїхавши автобусами від Альп до узбережжя Атлантики, і знову повернувся до мальовничого Женевського озера. Ми виступили в тринадцяти великих і малих містах, показали 21 виставу «Бориса Годунова» і 5 вистав «Хованщини». Треба сказати відразу: це своєрідний рекорд, вартий уваги упорядників «Книги Гіннеса». Бо, либонь, у світі немає театру, який би наважився на подібний експеримент і творче випробування. Бо тому, хто хоч трохи розуміється на природі театрального мистецтва, не треба пояснювати, що то значить показати хоча б одну виставу «Бориса Годунова» — чи не найскладнішу оперу світової музичної класики.

Свої гастролі колектив розпочав у Женеві. У місті не тільки знаменитому, багатому й красивому, але й вельми вимогливому до всіх творчих колективів і виконавців, які наважуються тут вийти на театральний кін. Це один з найбільших європейських культурних центрів, виступити в якому вважають за честь найуславленіші колективи.

І хоч Гранд казіно, де вперше під час гастролей вийшли на сцену кияни, не належить до особливо престижних, власне, це навіть не оперний зал, виступи наших земляків викликали непідробне зацікавлення швейцарців. Виявилося, що багато глядачів, які прийшли на вистави шевченківців, знали наш колектив з Вісбаденського музичного фестивалю, з недавніх виступів у німецькому місті Фрідріхсафені. Добру репутацію здобув у Женеві й соліст Анатолій Кочерга, який виступав тут не так давно разом із Варшавською оперою. Вже перша арія Бориса Годунова «Печалиться душа...» у його виконанні розтопила насторожливу, вичікувальну напруженість між залом і сценою. І з кожним тактом музики, з кожною вокальною фразою слухачі все глибше й глибше проймалися твором великого Мусоргського, творчістю київської опери — оркестру, хору, солістів. Важко передати емоційну напругу оплесків, які лунали після кожної картини, кожної дії. І, слухаючи виставу «Борис Годунов» у Женеві, думалося про часи не вельми давні, коли всіма зарубіжними контрактами опікався московський Держконцерт, від якого — і тільки від його ласки — залежало, коли, хто й куди поїде. Як важко давалися тоді гастролі нашому театрові. Тепер справи змінилися на краще. Врешті, ми отримали змогу безпосередньо, без ніякого посередництва, контактувати із зарубіжними імпресаріо. І як наслідок — престижні міжнародні гастролі: тільки за останні роки київський балет виступив у Японії та тричі у Франції, опера — у Фрідріхсафені на міжнародному музичному фестивалі. І буквально цими днями знов поїде до Німеччини та Франції, де покаже кілька вистав, «Реквієм» Дж. Верді. Ведуться переговори про гастролі шевченківців до Канади і Сполучених Штатів Америки.

Успіх у Женеві був незаперечний. Це відчувалося не тільки з щирого й теплого прийому глядачів, але й з тональності рецензій, які з'явились у пресі. Вони буквально рясніли епітетами «феноменально», «прекрасно», «неповторно»... Критика майже одноголосно визнала наші гастролі «музичною подією року» й поспівчувала тим, хто не послухав на сцені Гранд казіно Олександра Загребельного, Миколу Шопшу, Івана Пономаренка, Романа Майбороду, Людмилу Юрченко, Ніну Галєєву, Володимира Федотова, Анатолія Солов'яненка, Анатолія Мокренка, київський хор та оркестр... До речі, у всіх без винятку рецензіях критики написали про «монументальний, величний, неповторний за силою і красою звучання» хор Київської опери. Але в центрі уваги швейцарських, а згодом і французьких поціновувачів Київської опери залишатиметься творчість Анатолія Кочерги, Борис Годунов якого підкорив усіх монументальністю, непідробністю душевних протиріч, силою почуттів і стражденністю душі царя, який за власним його переконанням зайняв місце «убієнного царевича Дмитрія». Вимогливі рецензенти, які мають можливість слухати найвидатніших оперних виконавців світу, ставлять Анатолія Кочергу в ряд найкращих сучасних басів, відзначаючи, що у співакові поєдналися божий дар вокаліста, унікальний голос і рідкісний за своєю вибуховою емоційністю артистизм, внутрішній динамізм у творенні образу.

Темп, в якому проходили наші гастролі у Франції, цілком можна назвати спринтерським. Мов у калейдоскопі змінювалися міста, театри, вистави... Єдине, що залишалось незмінним — теплий, щирий, приязний прийом глядачів. Після приальпійського міста Ансі та столиці колишнього королівства Савої, а нині провінційного Шомбері — автобусний кидок до передмістя Парижа — Сан-Жермену. Після півдобового перебування в дорозі, навіть не заїжджаючи до готелю, виходимо на сцену знаменитого Театру Олександра Дюма. Справді, яку зібраність, яку витримку треба було проявити Анатолію Кочерзі, Людмилі Юрченко, Валентинові Пивоварову, Олександрові Вострякову, Владленові Грицюку, Валентині Кочур, Миколі Ковалю, артистам хору, оркестрові, мімансові, щоб після такого затяжного, виснажливого переїзду давати виставу! Чим не мистецький героїзм, чим не радянський характер, яким так любимо похизуватися перед світом? Однак після закінчення вистави в душі кожного виконавця залишилося неприємне відчуття гіркоти, само собою не давало спокою запитання: як організовувалися ці гастролі? За якими мистецькими принципами? Адже і непрофесіоналові зрозуміло, що після вісімсоткілометрового переїзду співати «Бориса Годунова» не тільки важко і складно, але й вельми ризиковано. Колектив переступив ту грань, за якою важко чекати мистецької довершеності. Аби вже з нотами справитися...

Та як би там не було, інтерес французького глядача до київської опери зростав день у день. З великим успіхом пройшли наші гастролі в Орлеані, Бордо, і навіть у такому музичному місті, як Тулуза, де відбуваються традиційні вокальні конкурси. Майже повсюди колектив виступав у переповнених залах. Паризьке телебачення, порушивши графіки, здійснило запис великого фрагменту «Бориса Годунова» за участю Анатолія Кочерги й показало по двох загальнофранцузьких програмах.

Окрім «Бориса Годунова» ми привезли до Франції та Швейцарії також виставу «Хованщина» М. Мусоргського в постановці Ірини Молостової. Глядач тепло сприйняв і цей твір російської музичної класики. Як відомо, «Хованщина» практично не йде на зарубіжних оперних сценах. Але не тільки цим підігрівався глядацький інтерес до вистави. По суті, кияни показали один з найкращих творів свого репертуару, який підкоряє високою емоційною напругою, розкриває творчий потенціал не тільки солістів, але й хору, оркестру. Диригентові Іванові Гамкалу вдалося в усій повноті показати велич цього твору, засобами музики розкрити трагічну сторінку російської історії. Вистави за участю Анатолія Кочерги, Івана Пономаренка, Владлена Грицюка, Миколи Киришева, Людмили Юрченко, Ніни Галєєвої, Оксани Яценко, Володимира Гурова пройшли з аншлагами, мали прихильну пресу. Окремо хочеться сказати про виконавця головної партії — Миколу Шопшу, який створив переконливий — і вокально, і артистично — образ Досифея — непримиренного релігійного фанатика, людини з багатим внутрішнім світом, схильної до духовної величі й самопожертви. Критики назвали Миколу Шопшу «зіркою європейського вокального небосхилу». Приємно було спостерігати за публікою, яка приходила прямо до гримувальної кімнати, щоб узяти автограф у співака.

Ці гастрольні нотатки можна було б закінчити і на мажорній ноті. Адже гастролі вдалися, колектив залишив добрий слід у культурному житті французької провінції. І все ж таки зостаються проблеми, які далі не можна обходити мовчанкою. І, мабуть, найперша з них — це ставлення зарубіжних імпресаріо до радянських артистів.

Немає потреби доводити, що кожні зарубіжні гастролі — тривалі чи скороминущі — то екзамен для творчого колективу. Виступи нашого колективу в даному разі стали ще й випробуванням на фізичну витримку. Бо то треба мати і силу, і міцні нерви, щоб щоденно співати такі вистави, щоб не звертати увагу на побутові незручності, на втому. А таких накладок, як я вже згадував, було справді забагато. І, часом, недоречно запрограмованих фірмою «Гранд спектакль». Артистам доводилося виходити на сцену після багатогодинних переїздів, як ото в Сан-Жермені, виступати в непристосованих для оперних вистав залах — звичайнісіньких спортивних ангарах зі скрипучими помостами. Вистави йшли майже без художнього оформлення, бо його ніде було розмістити. Можна зрозуміти, що імпресаріо Фредерік Сквара дбав щонайперше про комерційний бік справи, не вельми переймаючись статусом та реноме нашого театру. Хочемо ми того чи ні, але треба сказати, що в даному разі, підписуючи контракт, ми не зуміли відстояти свої професійні вимоги, не змогли стати рівноправними партнерами. По суті, трупа була поставлена вже перед фактом підписаної угоди. А згода на проведення гастролей у таких жорстких умовах, та ще й у деяких параметрах, порушених французькою стороною, явно не сприяла нашому мистецькому реноме. Отже, напрошується висновок: треба бути більш вимогливим до своїх зарубіжних партнерів, не забуваючи, що український співак все ж таки повинен мати вищий професійний статус, ніж, скажімо, прибиральниця готелю у Франції. Бо одна річ — комерційні вигоди, і зовсім інша — мистецьке реноме театру, яке формується не один день і навіть не один рік, і яке можна втратити дуже швидко, кинувшись у вир виключно економічних інтересів.

Останні гастролі шевченківців по французькій провінції переконливо засвідчили, що українське мистецтво — досить вигідний експортний товар. Принаймні, так міркують зарубіжні імпресаріо. І, звісно, користуються з цього. Ми ж, виїжджаючи за кордон, мали б думати про значно ширші інтереси. Наші виступи в Мадріді, Берліні, Дрездені, Лейпцигу, Загребі, Вісбадені й осінні гастролі по французькій провінції цілком доказово засвідчили: мистецький потенціал Київського оперного театру дає йому право виходити на найпрестижніші сцени світу.

Василь ТУРКЕВИЧ,
завідуючий літературною частиною Державного академічного театру опери та балету УРСР імені Т. Г. Шевченка.

Париж — Женева — Київ.



На знімку: сцена з вистави «Борис Годунов»: Борис — Анатолій Кочерга, Цариця — Людмила Семененко.

Фото Леоніда НАЙДЮКА.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник редактора — Борис Сидоренко.

Чергові редактори — Анатолій Краслянський, Володимир Савцов.

Автор макета, змінний секретар — Євген Українець.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Бригада коректорів: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Буднікова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти — Тетяна Мухіна, Наталія Позняк.

* * *

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50. Індекс 60955.

Тираж 165.650.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 60 коп.

Зам. 03150111.